

Katolička dječja književnost 1930 - ih i kanon hrvatske dječje književnosti

---

Matić, Božena

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:859672>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-10**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij

Učiteljski studij

Božena Matic

**Katolička dječja književnost 1930 – ih i kanon
hrvatske dječje književnosti**

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu

Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij

Učiteljski studij

Katolička dječja književnost 1930 - ih i kanon hrvatske dječje književnosti

Diplomski rad

Student/ica:

Božena Matić

Mentor/ica:

prof. dr. sc. Katarina Ivon

Zadar, 2024.

Diplomski je rad izrađen u okviru institucionalnog projekta „Kulturno pamćenje i ideološki kontekst(i) kanona hrvatske dječje književnosti (IP.01.2023.04) voditeljice prof. dr. sc. Katarine Ivon koji financira Sveučilište u Zadru.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Božena Matić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Katolička dječja književnost 1930 – ih i kanon hrvatske dječje književnosti** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 28. listopada 2024.

Katolička dječja književnost 1930-ih i kanon hrvatske dječje književnosti

SAŽETAK: Diplomski rad pod naslovom "Katolička dječja književnost 1930-ih i kanon hrvatske dječje književnosti" istražuje katoličku dječju književnost i dječje književne kanone u Hrvatskoj tijekom 1930-ih, s naglaskom na dječje katoličke časopise tog razdoblja. Rad je podijeljen u dva dijela: prvi se fokusira na karakteristike katoličke i dječje književnosti te njihov međusobni odnos, dok drugi analizira značaj časopisa poput "Anđeo čuvar", "Mladost", "Vrtić" i "Crnče". Ovi časopisi su odigrali ključnu ulogu u razvoju katoličke dječje književnosti te su bili važan alat za odgoj i obrazovanje djece. Rad naglašava potrebu preispitivanja književnog kanona jer katolička literatura tog vremena nije dovoljno zastupljena unatoč svojoj bogatoj produkciji. Iako neki doprinosi iz časopisa nemaju značajne estetske vrijednosti, predstavljaju važan odraz tendencija u dječjoj književnosti. Istraživanje sugerira da bi uključivanje manje poznatih autora i njihovih djela moglo obogatiti kanon hrvatske dječje književnosti.

Ključne riječi: Katolička književnost, dječja književnost, katolički časopisi, Mato Lovrak, kanon, vjerske vrijednosti, bijele i crne rupe.

Catholic children's literature of the 1930s and the canon of Croatian children's literature

SUMMARY: The diploma thesis entitled "Catholic children's literature of the 1930s and the canon of Croatian children's literature" investigates Catholic children's literature and children's literary canons in Croatia during the 1930s, with an emphasis on children's Catholic magazines of that period. The paper is divided into two parts: the first focuses on the characteristics of Catholic and children's literature and their mutual relationship, while the second analyzes the significance of magazines such as "Guardian Angel", "Youth," "Kindergarten," and "Black ones". These magazines played a key role in the development of Catholic children's literature and were an important tool for the upbringing and education of children. The paper emphasizes the need to review the literary canon because the Catholic literature of that time is not sufficiently represented despite its rich production. Although some contributions from the magazine do not have significant aesthetic value, they represent an important reflection of tendencies in children's literature. The research suggests that the inclusion of lesser-known authors and their works could enrich the canon of Croatian children's literature.

Keywords: Catholic literature, children's literature, Catholic magazines, Mato Lovrak, canon, religious values, white and black hole

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. KATOLIČKA (DJEČJA) KNJIŽEVNOST I KATOLIČKI POKRET	4
2.1. Hrvatska dječja književnost 1930-ih.....	9
3. TEKST I KONTEKST KANONA HRVATSKE DJEČJE KNJIŽEVNOSTI..	15
4. HRVATSKI DJEČJI KATOLIČKI ČASOPISI	21
4.1. Časopis <i>Anđeo čuvar</i>	24
4.1.1. Urednici i suradnici <i>Anđela čuvara</i>	26
4.1.2. Rubrike <i>Anđela čuvara</i>	28
4.2. Časopis <i>Mladost</i>	42
4.2.1. Urednici i suradnici	45
4.2.2. Rubrike <i>Mladosti</i>	45
4.3. Časopis <i>Vrtić</i>	48
4.3.1. Rubrike.....	48
4.4. Časopis <i>Crnče</i>	55
4.4.1. Rubrike.....	55
5. ZAKLJUČAK	60
6. LITERATURA	62

1. UVOD

Tema ovog diplomskog rada je katolička dječja književnost i kanon dječje književnosti 1930-ih godina u Hrvatskoj. Istražujući naznačeno razdoblje rad je podijeljen u dva dijela. U prvom se dijelu govori o katoličkoj i dječjoj književnosti, kanonu dječje književnosti te o njihovim karakteristikama i međusobnim interakcijama, a u drugom se dijelu govori o dječjim katoličkim časopisima koji su izlazili tijekom 1930-ih godina. Osvrnut ćemo se na časopise koji su imali važnu ulogu u napredovanju katoličke dječje književnosti, navesti ćemo njihove urednike, suradnike i autore. Također, analizirat ćemo književne vrste koje se pojavljuju u časopisima, kao što su pjesme, priče, pripovijetke, basne, crtice i legende. Dječji časopisi su djeci nudila različite sadržaje prilagođene njihovom uzrastu, te su im omogućavala proces usavršavanja i osobnog rasta kroz zanimljive i zabavne rubrike. Hrvatski dječji časopisi 19. i 20. stoljeća imali su značajnu ulogu u razvoju hrvatske dječje književnosti, budući da su tada predstavljali jedini oblik literature koji je bio usmjeren k djeci. Ovi časopisi su privlačili mnoge autore koji su željeli pisati za mlade čitatelje. U početku su glavni pokretači bili učitelji, a kasnije se pridružuju i književnici. Također, časopisi su objavljivali brojne prijevode iz stranih književnosti, te su djeca na taj način imala spoznaje i o vanjskom (stranom) svijetu i kulturi.

Dječja književnost često je bila podložna cenzuri, što je rezultiralo izostavljanjem mnogih tekstova za koje se smatralo da su neprimjereni djeci te se tako pokušavao spriječiti njihov (mogući) negativan utjecaj. Zbog oskudice dječjih (vjerskih) časopisa, u vrijeme kada su se počele pojavljivati prve dječje publikacije, počeli su se objavljivati različiti vjerski tekstovi koji su imali veliki zadatak u poticanju vjerskih osjećaja kod djece. Prvi hrvatski dječji katolički časopisi počinju se tiskati tek u 20. stoljeću, kada su stvoreni odgovarajući uvjeti i mogućnosti za njihovo izlaženje. Ono po čemu su značajni je zasigurno njihov sadržaj kojima su se djeca upoznavala s osnovnim vjerskim vrijednostima i učila o religiji, etici i moralu, dok im je istovremeno pružena i zabava. U radu je provedena sadržajna analiza nekoliko katoličkih dječjih časopisa koji su djelovali u razdoblju 1930-ih godina, a to su *Anđeo čuvar* (1901. – 1944.), brojevi i godišta koja su analizirana (*Anđeo čuvar*: broj 1:1929, 1:1930, 1:1930, 1:1932, 1:1932, 5:1932, 8:1933, 1:1933, 1:1933, 2:1933, 1:1934, 1:1934, 1:1935, 1:1935, 5:1935, 5:1935, 1:1935, 1:1936, 1:1936, 1:1937, 1:1938), *Mladost* (1921. – 1934.), brojevi i godišta koja su analizirana (*Mladost*: broj 1: 1930, 9-10: 1931) *Vrtić* (1931. – 1945.), brojevi i godišta koja su analizirana (*Vrtić*: 1: 1931, 2: 1931, 1: 1935, 1: 1935, 1: 1939) 4:1940), i *Crnče* (1930. – 1942.), brojevi i godišta koja su analizirana (*Crnče*: 1: 1930, 4: 1932, 4: 1933, 10:1938./39, 10: 1939, 4: 1933). Časopisi su se bavili dječjom literaturom u okviru katoličkog odgojno-

obrazovnog sustava vrijednosti. Naime, proučeni su njihovi urednici, suradnici, te književne vrste koje su objavljivane u časopisima. Poseban fokus stavljen je na analizu brojeva iz 1930-ih, jer je riječ o razdoblju obilježenom ekonomskim krizama, političkim previranjima i sve jačim društvenim podjelama koje su utjecale na oblikovanje dječje književnosti. Istraživanje se usredotočilo na specifične brojeve i godišta tih publikacija, s naglaskom na razdoblje 1930-ih, kako bi se razumjeli literarni trendovi, tematski sadržaji i pedagoški pristupi koji su bili prisutni u dječjoj književnosti tog vremena. Osim toga, posebna pažnja posvećena je autorima koji su pridonijeli formiranju dječje književnosti, ali su pri tome možda manje prepoznati ili zanemareni. Analiza je provedena u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, Znanstvenoj knjižnici u Zadru i Sveučilišnoj knjižnici u Splitu gdje su prikupljeni primjerci časopisa kako bi se dobila jasnija slika o njihovom sadržaju i ulozi u kontekstu dječje književnosti tog vremena. Sadržajna interpretacija omogućava dublje razumijevanje utjecaja tih časopisa na razvoj dječje književnosti u Hrvatskoj, kao i na odgoj i obrazovanje djece burnih 1930-ih godina.

2. KATOLIČKA (DJEČJA) KNJIŽEVNOST I KATOLIČKI POKRET

Hrvatski katolički pokret prema Hrvatskoj književnoj enciklopediji definiran je kao pokret hrvatskih katolika koji se javio u prvoj polovici 20. stoljeća s ciljem revitalizacije katoličkih vrijednosti u društvu. Ovaj pokret imao je značajan utjecaj na područja religije, društva, politike te kulture i književnosti. Njegov početak datira iz 1900. godine kada je održan Prvi hrvatski katolički sastanak u Zagrebu, na kojem je formulirana rezolucija naglašavajući važnost kvalitetne (ljepše) knjige. U 1904. godini, u Zagrebu je osnovano Hrvatsko katoličko tiskovno društvo, kao i dnevnik Hrvatsvo, koji su dodatno podupirali ideje i ciljeve pokreta. Godinu kasnije, radi širenja katoličkih književnih sadržaja, osnovana su dva društva pod imenom Pijevo društvo i Leonovo društvo. Ključno vodstvo ideja i organizacije ovog pokreta preuzeo je A. Mahnić kroz mjesečnik „Hrvatska straža“ koji je započeo s radom 1903. godine.

Književna dimenzija pokreta dodatno se učvrstila osnutkom đlačkog glasila „Luć“ 1905. godine u Beću, gdje je autor Ljubomir Maraković iznio program koji je promovirao „hrvatsku katoličku narodnu književnost“, inspiriran austrijskim književnim neoromantizmom. Godine 1906. osnovan je Hrvatski katolički akademski dom „Domagoj“ u Zagrebu, unutar kojeg se književno djelovanje organiziralo putem Literarne sekcije. Članovi Domagoja, među kojima su bili značajni pisci poput Ive Andrića i Ljubomira Marakovića, igrali su ključnu ulogu u katoličkoj književnoj kritici i esteticima toga vremena. Njihov rad obuhvaćao je uređivanje raznih časopisa i novina, kao i sudjelovanje u radu različitih kulturnih društava. Također, osnovali su i izdavačke kuće „Narodna prosvjeta“ (1919.) i „Marulić“ (1936.), te su preveli i objavili mnoga djela kršćanskih pisaca iz svjetske književnosti, posebice onih francuskih. Hrvatski katolički pokret značajno je pridonio oblikovanju katoličke kulture i književnosti u Hrvatskoj, ostavljajući dubok trag u društvenom i kulturnom životu, te pridonio oblikovanju identiteta katoličkih intelektualaca u tom razdoblju. Njegovo nasljeđe i dalje utječe na razumijevanje vjerskog i kulturnog identiteta hrvatskog društva. Da bismo razumjeli katoličku književnost 1930-ih godina, potrebno je sagledati njene korijene. Petar Grgec u svojoj analizi iz 1935. godine ističe da katolička književnost u Hrvatskoj nije nova pojava, već je ona utemeljena još u ranijim literarnim razdobljima. Svi značajni hrvatski pisci, od Marka Marulića do Augusta Šenoa, bili su pod utjecajem kršćanske ideologije, što je dokumentirano u anketi koju je Grgec pokrenuo među katoličkim piscima kao odgovor na nezadovoljstvo situacijom u katoličkoj književnosti tog vremena (Grgec prema Lončarević, 2005: 127).

Grgec primjećuje da do Šenoine smrti hrvatska književnost većinom zadržava katoličku orijentaciju, no s pojavom autora poput Ivana Kovačića počinju se javljati elementi koji

odbacuju te tradicionalne katoličke vrednote. Modernistički pisci su se distancirali od katoličkih tema, a Grgec navodi kako su europski pisci koji su se bavili temama erotike imali utjecaj i na domaću književnost, čime je dodatno oslabljen katolički pristup u pisanju (Grgec prema Lončarević, 2005). Pokušaji nekih autora, poput fra Đure Arnolda i fra Velimira Deželića, da okupe katoličke pisce oko tradicionalnijih vrijednosti i legitimiziraju katoličku književnost nisu urodili plodom, budući da su se mnogi pisci okrenuli prema antikiršćanskim stavovima, a modernizam postao dominantan (Lončarević, 2005). Osim toga, turbulentna povijest Hrvatske 20. stoljeća, koja je uključivala promjene kroz pet različitih državnih režima, također je imala značajnog utjecaja na razvoj hrvatske književnosti. Svaka nova vlast donosila je sa sobom nove obrasce i ideologije, što je rezultiralo promjenama u društvenim vrijednostima i književnim kanonima i različitim načinima tumačenja povijesti.

Ivon (2023: 229) navodi da je Šicel predodžbu 1930-ih oblikovao razdobljem agresivne politike koja s pomoću književnosti nastoji razriješiti aktualne sukobe na ljevici, ali i desnici, naročito među klerikalnim krugovima. Ova situacija je, prema njegovu mišljenju, ometala normalan razvoj književne umjetnosti, ograničavajući njezinu slobodu i kreativnost. S druge strane, Krešimir Nemeć ističe kako je žanr romana postao središte za raspravu o aktualnim političkim i društvenim problemima. Roman, kao oblik književnosti, omogućio je autorima da se direktno nose s izazovima svog vremena i da kroz svoje priče ukazuju na šire društvene probleme, čime je postao značajno sredstvo za izražavanje društva.

Vladimir Lončarević (2005) ističe kako je katolička književnost prošla u programskom, strukturnom i estetičko-artističkom smislu više faza. Prva je kritičko-programska, koja traje približno do godine 1910. Tijekom te faze raspravljena su sva bitna pitanja o potrebi katoličke književnosti te programske smjernice njezina razvoja. Druga faza može se nazvati organizacijsko-strukturnom. U toj fazi, koja traje otprilike do 1920. osnivaju katolički dnevnik, Kolo hrvatskih književnika, Hrvatska prosvjeta, redakcijske rekonstrukcije svetojeronimskoga društva i napokon pokretanja prvih književnih almanaha i smotri. U cjelini, književnost je do tada već potpuno shvaćena i prihvaćena kao integralni konstitutivni dio hrvatskoga katoličkoga pokreta. Treća faza može se nazvati beletristička, koja traje približno od kraja prvoga svjetskog rata do njezina nasilna zaključenja godine 1945. Nju karakterizira afirmacija starijih odnosno pojava niza mladih beletrista i razvoj svih književnih rodova i vrsta, posebice poezije i kritike. To je vrijeme kada ekspanziraju beletristički prinosi katoličkih književnika. Katolička misao tada oblikuje znatan dio hrvatske kulturne i književne scene. „To je razdoblje kada se prinosi katoličkih pisaca mogu bez bojazni staviti pod strožu estetičku prosudbu i kritiku. Imena

Sudeta, Lendić, Klarić, Kupareo, Remeta, Matasović, Kos, Kokić, Korner, Nikolić i Košutić kao beletristi, a Maraković, Grgec, Lendić, Smerdel, Jakovljević, Glavaš, Ujević i Nikolić kao književni kritičari, teoretičari i urednici stječu tada punu afirmaciju“ (Lončarević, 2005: 367). Osim toga, Lončarević (2005) među najstarijim i najpoznatijim katoličkim piscima ističe Ljubomira Marakovića, koji je svojim kritičkim i uredničkim radom značajno pridonio razvoju katoličke književnosti, Petra Grgeca, Ujevića, Sidu Košutić, Sudetu, Jeronima Kornera, Aleksa Kokić, Lendića, Branka Klarića, Vinka Kosa i druge kritičare, teoretičare i suradnike koji su doprinijeli u usponu hrvatske katoličke književnosti. Postojanje medija koji su promovirali katoličku misao, poput lista "Katolička štampa", su bili ključni za očuvanje i afirmaciju katoličkih vrijednosti u društvu koje se suočavalo s brojnim izazovima, poput političkih previranja i društvenih promjena. List je za svrhu rada pronađen u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, objavljen je 1932. godine, a izlazio je u dva broja s ciljem informiranja o hrvatskoj katoličkoj književnosti, svjedočio je o nastojanjima da se poveća vidljivost i utjecaj katoličke književnosti u širem društvenom kontekstu. List je omogućio prikupljanje i širenje informacija o katoličkim piscima i njihovim djelima, čime se dodatno jačala katolička književnost kao važan dio hrvatske kulturne baštine. List se slao besplatno, a za pokriće štamparskih troškova oko izdavanja primaju se dobrovoljni doprinosi. Izlazio je jednom mjesečno, a uredništvo i uprava nalazili su se u Zagrebu. Urednici lista bili su Dr. Janko Šimrak i Ivo Bogdan.

Uredništvo navodi kako pokrećući list „Katolička štampa“, ima želju da potpuno besplatno šalju u svijet jedan propagandistički list u što većem broju (bar 10.000 primjeraka) i da tako katoličkoj javnosti pruže:

1. Sve potrebne informacije o katoličkom novinstvu i listovima.
2. Sistematsku BIBLIOGRAFIJU katoličkih nakladnika, kao i bibliografiju o važnijim besprijebornim, a potrebnim knjigama nakladnika, koje nisu izrazito katoličke.
3. Upute za najzgodniju nabavu listova i knjiga, kao i ostalih potrepština, koje zasijecaju u knjižarsku struku, a sve po principu: ZARADA OD TRGOVINE KNJIGAMA MORA IĆI ZA IZDAVANJE DOBRIH KNJIGA I ČASOPISA.
4. Pobude za rad oko organizacije izdavanja i rasturanja dobre štampe.
5. Izvještaj o važnijim institucijama katoličkog života.

Organizacija „Katoličke štampe“ osnovana je s ciljem da promovira kvalitetnu i moralno prihvatljivu štampu, što je bilo od posebne važnosti u vremenu kada su se susretali različiti društveni i kulturni utjecaji. Uz informativnu, njena svrha je postala organizacijska, s naglaskom na širenje dobrih medijskih sadržaja i publikacija. Ističe se potreba za sustavnom organizacijom koja će omogućiti provedbu tih ciljeva. Do tada, aktivnosti su se provodile bez jasnog programa, ali su sada odlučili izraditi precizan plan i sistem organizacije dobre štampe u različitim sredinama. U tu svrhu predviđaju se predavanja i osnivanje lokalnih odbora, koji će pomoći u širenju dobrih štampanih materijala i podržati postojeće katoličke institucije poput Pijevog Društva, Mahnićeve Baštine ili Pomoćne akcije. Ova inicijativa također implicira važnost obrazovanja i osvještavanja javnosti o ključnim temama katoličkog života i njihovu povezanost s kvalitetnom štampom. Poticaj na sudjelovanje svih voljnih osoba u formiranju odbora i vođenju predavanja naglašava zajedničku odgovornost i angažman zajednice u očuvanju i promicanju moralnih vrijednosti kroz kvalitetnu tiskovinu. Ova organizacija se može smatrati odrazom šire društvene potrebe za zdravim medijskim sadržajem usred povijesno turbulentnog razdoblja, kada su se mnogi glasovi natjecali za pažnju javnosti. „Katolička štampa“ se postavlja kao oslonac za one koji žele promicati pozitivne vrijednosti i omogućiti bolje informiranje, ali i edukaciju građanstva o važnim pitanjima (Katolička štampa, 1:1932:1).

„Katolička Štampa“ imade dakle ne samo svojim člancima nego i svojim predavanjima prikazati katoličkoj čitalačkoj publici, kako je dobra štampa od najodsudnijega značenja u katoličkom javnom i privatnom životu; kako se u nas dobra štampa vrlo malo poznaje i prema njoj pokazuje nehaj kako mnoga naša zla izvire odatle, što nemamo brzih i dobrih informacija o onome, što poduzimaju protivnici katolicizma; kako je širenje dobre štampe bilo više-manje podvrgnuto slučaju, a nije se stvorila organizacija, koja bi imala preuzeti na sebe najvažniju dužnost: širenje katoličke štampe. Eto otvara se veliko polje rada, što ga ima izvršiti Katolička Štampa", pa neka dragi Bog blagoslovi njen rad i plemenito nastojanje po zagovoru Svete Terezije od Maloga Isusa“! (Katolička Štampa, 1:1932:1).

Naime, list „Katolička štampa“ pružao je informacije o aktualnom stanju katoličke štampe u društvu i sudjelovanju katolika u listu. Uredništvo navodi, citiram: „Dakle kod periodika bi bila bilanca ovakova: katolička dnevna štampa i novinstvo je vrlo slabo, kod revija potrebna je reorganizacija, dok je glasnika dosta i treba da ih bude još više. Možda bi neke tvrdnje trebalo još obrazložiti (možda će biti zgođe drugi put), ali glavno je da utvrdimo činjenice, da u hrvatskoj katoličkoj štampi i kod knjiga i kod periodika zijevaraju velike praznine, koje katolici

moraju ispuniti“ (*Katolička štampa*, 1:1932:2). Ova izjava ističe nekoliko ključnih točaka vezanih za stanje katoličkog tiska u Hrvatskoj. Prvo, ukazuje na slabosti katoličkog dnevnog novinarstva, što može ukazivati nedostatak relevantnih informacija ili nedovoljnu pristupačnost ovih medija u svakodnevnom životu vjernika. To može biti zabrinjavajuće, s obzirom na važnost medija u informiranju i oblikovanju javnog mnijenja. Drugo, naglašava potrebu za reorganizacijom katoličkih časopisa, što može značiti da postoji potencijal za poboljšanje sadržaja, forme ili distribucije ovih izdanja kako bi postala privlačnija i relevantnija čitateljima. Reorganizacija može uključivati modernizaciju pristupa ili istraživanje novih tema i pitanja koja se postavljaju unutar katoličke zajednice. Treće, ističe se da postoji dovoljan broj glasnika, odnosno periodičnih izdanja, no predlaže se da ih bude još više. Ovaj dio izjave može ukazivati na potrebu za raznovrsnijim sadržajem, različitim perspektivama i specijaliziranim temama koje bi mogle privući širu publiku. U članku „Suvremeni katolik i katoličko novinstvo ili: Hrvatska Straža i protukatoličko novinstvo“ se diskutira kako je katoličko novinstvo potrebo jer je to skoro najvažniji i skoro jedini faktor u stvaranju javnog mišljenja. Što se tiče protukatoličkog novinstva, smatra se da ako netko priznaje da postoji neutralna štampa, on je dospio u neki začarani krug nekonzekventnosti te na taj način popušta protukatoličkoj štampi koja nema nikakvih moralnih obzira.

U listu se piše i o centralnoj ustanovi hrvatske katoličke štampe, a to je Pijevo društvo, katoličkoj tiskarskoj nakladničkoj zadruzi Narodna Prosvjeta koju je osnovao dr. Petar Rogulja uz Zadruhu Društvo sv. Jeronima, Troljetki ili Pomoćna akcija Katoličkog dnevnika za potrebe reformi u Katoličkom Dnevniku – Hrvatska straža, osniva se i Mahnićev dom, nazvan po imenu oca i prvog zaštitnika Katoličkog pokreta biskupa Antuna Mahnića, a svrha Mahnićeva doma je karitativna, da u njemu nađu sklonište siromašniji studenti akademičari, vjersko-odgojna, da se daju svi uvjeti katoličkog života, pedagoška, mogućnost završetka studija te da se obiteljska da se studentima pruži prilika nastavka obiteljskog života. U rubrici Hrvatski katolički listovi, navode se aktualna izdanja knjižica, primjerice knjižica „Katoličke Obnove“, bibliografije i poučne knjige, nabožne knjige, tjednici (Hrvatska Obrana, Narodna Obrana, Katolik, Nedjelja, Narodna Sloboda, Narodna Svijest,..) mjesečnici (Blagovijest, Križ, Glasnik katoličke crkve u Beogradu), revije (Duhovni život, Croatia sacra, Franjevački Vjesnik, Riječ Božja, Život,..) literarni i popularni časopisi (LUČ, Krijes, Hrvatska prosvjeta, Obitelj,..) časopisi za djecu (Anđeo čuvar, Mala Mladost, Vrtić), stručna i staleška glasila, izdanja drugih nakladnika, kolekcije glume kao što je Društvena pozornica koja ima izdanja (Rasipni sin, Za zemljom, Dođi idi za mnom, Mali Ptičari, Dvije majke, Hotel Moj Mir, Znatiželjni Ivica i tri dječje

glume), fond Mahnićeva baština za pripomoć Katoličkog dnevnika, kojem doprinose članovi prema svojoj volji.

2.1. Hrvatska dječja književnost 1930-ih

Vrhunskim djelima Ivane Brlić-Mažuranić i Jagode Truhelke, zajedno s pričama Vladimira Nazora i autorima kajkavske dječje književnosti (Nikola Pavić, Bogumil Toni i Rikard Katalinić Jeretov), označila su završetak jednog razdoblja hrvatske dječje književnosti, dok je Mato Lovrak 1933. godine, objavivši svoja dva romana: *Vlak u snijegu* i *Družba Pere Kvržice*, postavio temelje novog razdoblja. Ova djela postavljaju temelje novog razdoblja hrvatske dječje književnosti koje se razvilo tijekom teške ekonomske situacije i društvenih promjena u Jugoslaviji, uzrokovanih svjetskom ekonomskom krizom. U to vrijeme, socijalno raslojavanje i osiromašivanje seoskih područja postaju ključne teme, a Lovrak svojim radovima donosi svjež pristup koji odražava stvarnost i izazove s kojima se djeca suočavaju. Lovrakova djela donose nove vrijednosti i perspektive, nudeći promišljanje o zajedništvu, prijateljstvu, hrabrosti i ljudskoj solidarnosti.

Prema Lovrić-Kralj (2014), u tridesetim godinama prošlog stoljeća pojavile su se dvije suprotstavljene struje među književnicima za djecu, koje se neprestano sukobljavaju oko uloge fantastike u dječjoj književnosti. Jedna struja teži realističnom prikazu stvarnosti, dok druga teži uvođenju elemenata fantastičnog u pripovijedanje. Ova napetost između realizma i fantastike pokazuje različite pristupe u shvaćanju i oblikovanju književne stvarnosti za djecu, pri čemu svaki smjer nudi jedinstvene uvide i vrijednosti koje odražavaju suvremena razmišljanja o odrastanju, mašti i izazovima mladih čitatelja.

Tridesetih se pojavljuje nova i poprilično eksponirana struja književnika koji se zalažu za realističku dječju književnost zahtijevajući dokidanje zastarjelog stava koji dječju književnost vidi temeljenu na fantastičnom svijetu priča. Oko tih prijepora angažirat će se većina pripadnika ionako male književne i akademske zajednice koji su tridesetih godina 20. st. okupljeni oko područja dječje književnosti. O njihovim brojnim polemikama izvještava većina književnih i pedagoških časopisa, a pozornost koju su izazvale učinile su navedeni sukob najznačajnijim događanjem na području hrvatske dječje književnosti te su svojom prisutnošću istisnule sve one pojave koje se nisu ticale pitanja fantastike u dječjoj književnosti. (Lovrić-Kralj, 2014: 21)

Majhut (2022) ističe da Crnković koristi ime Lovraka kako bi označio razdoblje od 1933. do 1956. godine. Lovrak je trebao predstavljati vezu između dječje književnosti prije Drugog svjetskog rata i one nakon njega. Međutim, pod utjecajem komunističke ideologije u Jugoslaviji, današnje shvaćanje dječje književnosti iz tridesetih godina gotovo se isključivo fokusira na Lovraka. Time se značajno iskrivljuje slika književnosti tog razdoblja, budući da se naglašava samo socijalno angažirana dječja književnost, dok ostali važni aspekti, raznoliki žanrovi i dinamična povezanost s drugim medijima ostaju potpuno zanemareni. Autorica Lovrić-Kralj (2014) dijeli ovo mišljenje, naglašavajući da su mnogi ključni događaji i pojave iz tog doba zanemareni, što bi moglo dovesti do drugačijeg viđenja tridesetih godina. Dubravka Zima (2001) ukazuje na to da se u tridesetim godinama dječja i nedječja književnost nikada nisu toliko zbližile i nisu dijelile zajedničke interese kao tada, reflektirajući izvan - književnu stvarnost. Isto tako, autorica Zima (2011) navodi kako početkom tridesetih godina 20. stoljeća može se uočiti kolebanje oko sadržaja kojim se puni pojam „dijete“. Društveni procesi, kao što su promjene u obrazovnom sustavu, institucionalizacija obrazovanja, zakonske regulative koje se tiču dječjeg rada, te promjene u percepciji djeteta u ekonomskom kontekstu, čine se kao značajni aspekti koji se razvijaju u određenoj mjeri, zatim nastojanja oko stvaranja temeljnih uvjeta za održanje života i zdravlja djeteta, uspona uže obitelji kao dominantnog modela privatnog života, jačanje utjecaja države u području socijalne politike, ali i naslućivanje novoga rata na stanovit način ogledaju i u romanesknom diskursu manifestira se nesigurnost u značenju kojima se „puni“ pojam djeteta. U ovom desetljeću svjedočimo suprotnim percepcijama djeteta. S jedne strane, i dalje se održava zastarjeli pogled na dijete kao biće bez vlastitog identiteta, čija je jedina svrha odrastanje i izlazak iz djetinjstva. S druge strane, pojavljuje se idealizirana slika djeteta koju opisuje Jenks, nazivajući ga „apolonskim“ djetetom. Ova percepcija prikazuje dijete kao slobodno od društvenih normi, prirodno, spontano, nevino i emocionalno intenzivno, dok se istovremeno naglašava da s odrastanjem to djetinjstvo nestaje. Ova koncepcija dječje nevinosti upravo u ovom desetljeću doživljava svoju punu afirmaciju, i to u cijeloj paleti različitih interpretacija, od Lovrakovih dječjih junaka koji su nositelji društveno-utopijskih ideja jednako kao i Pavičićevi „poletarci“, do Horvatovih adolescentskih junaka koji su također zanimljiva inačica „apolonskog“ djeteta gdje dijete ili adolescent predstavljaju moralnu savjest svoje zajednice (Zima, 2011:60).

Najistaknutiji kritičar i istraživač dječje književnosti tridesetih godina, Vilim Peroš, u svojim radovima analizira sukob između starijih tradicionalnih pristupa i novih, progresivnih pedagoga i književnika koji su se zalagali za realističan način pisanja za djecu. Smatrali su da

fantastika štetno utječe na djecu (Lovrić-Kralj, 2014:24). U tekstu iz 1936. Peroš izlaže argumente suprotstavljenih strana, ali staje u obranu bajke i fantastike u književnosti, te ističe da je važno pronaći ravnotežu. U svojoj analizi ukazuje da čisti realizam u dječjim knjigama nije idealan. Po njegovom mišljenju, najbolji pristup je „zlatna sredina“ — prvo treba djeci predstaviti fantastične priče, a zatim postupno uvoditi djela koja imaju sve izraženiji realizam (Peroš, 1936: 80). Perošov stav ukazuje na to da se u dječjoj književnosti ne bi trebala zanemariti vrijednost fantazije, već je daleko važnije osigurati ravnotežu između fantastičnih i realističnih elemenata. Pretjerani fokus na realizam može učiniti književna djela manje privlačnima za mlade čitatelje. Umjesto toga, Peroš predlaže postepeni pristup, gdje fantastične priče prvo potiču maštu, a zatim dolazi do integracije realističnijih tema, što može pomoći djeci u razvoju kritičkog mišljenja i razumijevanja stvarnosti. Osim Peroša, u obranu bajke staju i Ljudevit Krajačić, Veljko Vasić, Josip Cvrtila, Josip Ribičić i dr. Oni kritiziraju isključivo realističnu književnost za djecu i smatraju da bi djeca trebala čitati bajke samo ukoliko se iz njih uklone zle vile i vještice. Ključni argument zagovornika bajke je bio taj da bajka kao književni oblik predstavlja čistu umjetničku tvorevinu koja se ne bavi moraliziranjem ili didaktikom. S druge strane, zagovornici realistične književnosti zalagali su se za prekid s tradicionalnim i odbacivanje svih elemenata fantastike iz dječje književnosti. Navode kako bajke zbunjuju djecu i plaše, te da daju pogrešnu sliku u odrastanju. Među kritičarima bajki, ističu se: Stjepan Kranjčević, Mato Lovrak, Tomislav Prpić, Dalibor Vučica i drugi. Protivnici bajki ističu da je važno djeci usaditi radinost i potaknuti njihovo aktivno sudjelovanje u društvenim aktivnostima, kao i udruživanje unutar velikih kolektiva. Ovaj princip rada možemo primijetiti u Lovrakovim romanima, gdje djeca preuzimaju odgovornost i djeluju na način koji odrasli nisu uspjeli postići zbog međusobnih nesuglasica. Peroš (1937) pruža objavljenih novih knjiga prema vlastitom izboru: *Majčine pjesmice* Jelke Jantarić, *Mati čeka* i *Sviram u sviralu* Ive Kozarčanina, *Smijte se, djeco!* i *Iz dječjeg kutića* Zlate Kolarić-Kišur, *Petrova gora* Jose Rukavine, *Prve priče* Ive Hörera, *Mali glumac* Mladena Širole, *Gojko* Josipa Selaka, *Djeca velikog sela* M. Lovraka i druge. (Peroš, 1937: 207).

U svojem djelu "Pregled omladinske književnosti" iz 1936. godine, Kozarčanin ističe autore koje Peroš nije spomenuo, a među njima najprikladnijim poslijeratnim djelom smatra "Ivanjsku noć" Josipa Cvrtila. Također, ističe i druge autore tog razdoblja, uključujući Bogumila Tonija, Zlatka Špoljara, Nikolu Pavića i Vladimira Nazora. Prema Lovrić-Kralj, članak autora Kozarca analizira ključne probleme u dječjoj književnosti koje je primijetio tijekom tridesetih godina (Lovrić-Kralj, 2014:28). Autor primjećuje da su hrvatske knjižare preplavljene knjigama

i prijevodima s ruskog i njemačkog jezika te izražava zabrinutost zbog komercijalizacije književnosti. Ističe da je važno samo kako se knjiga reklamira, neovisno o kvaliteti njenog sadržaja. Nadalje, autor smatra da je tržište postalo zasićeno te da se trenutno literarna produkcija uglavnom usredotočuje na gradsku djecu, dok se za seljaštvo i druge društvene slojeve ne objavljuje ništa. U hrvatskoj dječjoj književnosti se ponovo vraćaju teme iz predratnog razdoblja, a Kozarčanin ističe važnost praćenja promjena koje donosi vrijeme u dječjem stvaralaštvu koje se odnosi na pojavu i utjecaj filma, stripa te popularnost pustolovnih i kriminalističkih romana koje djeca vole čitati (Lovrić- Kralj, 2014:28-29).

Referirajući se na Crnkovićevu povijest dječje književnosti Berislav Majhut (2022: 61 – 62.) ističe da su uz Crnkovića gotovo neprimjetno prošli različiti oblici trivijalne književnosti. Među njima su prvi val popularnog pripovijedanja u svescima krajem 19. stoljeća, te drugi veliki val koji započinje sredinom dvadesetih godina 20. stoljeća. Ovaj segment dječje kulture u potpunosti ostaje izvan Crnkovićeve interesa, što će rezultirati time da i fenomeni novih medija, poput radija i stripova, također ostanu izvan njegova vidokruga.

Naime, katolička književnost razvijala je sve književne rodove, prije svega liriku u kojoj je, što se već vidi prema brojnosti i vrsnoći lirika, dala najveći umjetnički prinos hrvatskoj književnosti - zatim osobito kritiku i kraću pripovjednu prozu. Ova kvaliteta lirike može se vidjeti u analiziranim književnim časopisima. Također, karakterističan je doprinos hrvatskoj književnosti dala obnovom hagiografije (Sida Košutić, Štefa Jurkić, Velimir Deželić st. i ml., Petar Grgec) i kršćanske drame, promicane pod nazivima "pučka pozornica" i "diletantska pozornica" (Velimir Deželić ml., Petar Grgec, Ljubomir Maraković, Vojmil Rabadan, Božidar Širola). Afirmirani su ratna kronika i memoari (Milko Kelović, Petar Grgec, Drago Čepulić), povijesni roman (Velimir Deželić st. i ml., Narcis Jenko, Štefa Jurkić), legenda (Štefa Jurkić, Marija Hervačić, Bernardica Horvat, Velimir Deželić ml., Milan Pavelić) i putopis (Josip Andrić, Ljubomir Maraković, Nedjeljko Subotić, Petar Grgec)“(Lončarević, 2005: 358).

Autorice kršćanskog nadahnuća koje objavljuju u katoličkim časopisima su: Sida Košutić, Štefa Jurkić, Jagoda Truhelka, Marija Jurić Zagorka i Ivana Brlić Mažuranić. U hrvatskoj književnosti, pojava Side Košutić povezana je s razdobljem između dva rata, kada su se na početku tridesetih godina pojavili novi književni naraštaji. Prva je faza ovog razdoblja karakterizirana avangardnim eksperimentiranjem i istraživanjem mogućnost ekspresionističkog izraza. U drugoj fazi dominira socijalna tematika i povratak stilskim obilježjima realizma (Kuvač-Levačić, 1998:31-32). Utjecaj socijalne književnosti manifestira se kroz povratak realističnom (ponekad i naturalističkom) načinu pripovijedanja, uz fokus na obične ljude,

posebice na seosku sirotinju. Ovaj fokus također odražava svjesni angažman književnika s obzirom na socijalne i nacionalne probleme svog vremena. Realistički pristup tridesetih godina oslanja se na analizu društvenih pitanja i psihološke metode, posebno u kontekstu obiteljskih odnosa, dok povremeno koristi i tehnike modernizma koje su se razvijale u dvadesetim godinama. Miroslav Šicel je ovo razdoblje opisao kao sintetički realizam (1928.- 1941.), povezujući ga s konceptom modernog objektivizma (Šicel, 2009:8). Obje književne struje, moderna i sintetički realizam, prisutne su u djelima Side Košutić, pri čemu se ne mogu jednostavno razdvojiti. Poseban dio stvaralaštva Side Košutić čine tekstovi bliski dječjoj književnosti, u prvom redu priče i/ili crtice, a i poneka pjesma mogla bi biti bliska dječjoj recepciji. Berislav Majhut (2016) u svom radu spominje Sidu Košutić kao važnu figuru među hrvatskim autorima za djecu koji su djelovali u tridesetim godinama 20. stoljeća. Nakon 1945. godine, mnogi od tih pisaca, uključujući i Košutić, suočili su se s komunističkom represijom i duljim razdobljem nevidljivosti. Među tim autorima su i Gabriel Cvitan, Vinko Kos, Zdenka Smrekar, Štefa Jurkić, Josip Cvrtila i Mirko Jurkić. Istodobno, Stjepan Hranjec u svojoj knjizi *Kršćanska izvorišta dječje književnosti* (2003) ističe da, iako Sida Košutić nije isključivo dječja književnica, njezini neki tekstovi, zahvaljujući svojoj duhovnoj dubini, jednostavnom izrazu i prikladnosti mogu se smatrati prikladnima za djecu. Teme kao što su socijalna nepravda, zlostavljanje, siromaštvo, dječja patnja, nesavršenosti odraslih i smrt često su zanemarene u dječjoj literaturi zbog svoje težine i osjetljivosti. Autor sugerira da je važno da se ove teme istraže i približe djeci kroz knjige, kako bi im se omogućilo da razviju razumijevanje i empatiju prema teškim životnim situacijama, istovremeno ih pripremajući za suočavanje s realnostima svijeta u kojem žive. Autorica Detoni-Dujmić (1998) ističe, kako se zbog književno artikuliranog katoličkog svjetonazora, a povremeno i nacionalno-povijesnih tema Štefa Jurkić¹ uvrstila među one hrvatske književnike koji su nakon II. svj. rata, zbog promijenjenih ideoloških prerogativa, postali „nevidljivi“. Njezinih je sedam knjiga, objavljenih u razdoblju 1927-41, u četrdeset poslijeratnih godina postojalo samo na razini rijetkog bibliografskog zapisa. Međutim, književna sudbina nevidljive Štefe Jurkić imala je i svoju vidljiviju prijeratnu stranicu. Štefa Jurkić smještena je u krug pisaca katoličkog nadahnuća, što je i prepoznatljivo u njezinim djelima (Detoni- Dujmić, 1998:263).

---

¹ Detaljnije vidjeti u: Detoni- Dujmić, 1998:263-271.

Jagoda Truhelka² je odrasla u učiteljskoj obitelji koja je držala temeljnim vrijednostima³ tradicionalizam i patrijarhalnost⁴ (Hranjec,1998: 17), također je nakon 1945. godine, uspostavom novog državnog uređenja, pala u zaborav i marginalizaciju. Marija Jurić Zagorka⁵ se javila u doba hrvatske moderne, nastavila djelovati⁶ desetljećima poslije, a da nikada nije iskoračila iz neomiljena prostora književne subverzivnosti. U svojim najvršnjim djelima Ivana Brlić-Mažuranić⁷ oslonila se na dubinski arhetipski uzorak u bajci i time se pridružila onim sudobnicima hrvatske moderne⁸ koji su intuicijom htjeli dosegnuti prostor onkraj razumskog namećući zbilji svoj subjektivitet (Detoni- Dujmić, 1998:184).

Zanimljivo je da za *Anđela čuvara* nije pisao nitko od poznatih pisaca toga vremena poput, Mate Lovraka, Ljudevita Krajačića, Ive Kozarčanina, Mije Filajdića, Frana Katarinića, Radoslava Kovača, Rikarda Katalinića Jeretova, J.A. Kraljića, Josipa Radoševića, kao ni Josip Cvrtila ili Vladimir Nazor čije radove urednik preporučuje za čitanje preko praznika. Razlog tome su političke okolnosti odnosno unutrašnje raslojavanje unutar književne zajednice, gdje su se formirale dvije suprotstavljene struje u pogledu upotrebe fantastike u dječjoj književnosti, kao i drugi književni pravci te drugi oblici pisanja koji nisu bili pogodni za format časopisa. Također, ni u "Vrtiću" ne nalazimo poznatih dječjih pisaca poput Mate Lovraka, Josipa Cvrtile, Josipe Radošević, Bogumila Tonija, M.D. Robotića, R.K. Jeretova, J.A. Kraljića, Frana Katarinića, Stjepana i Mladena Širole, Ive Kozarčanina i drugih.

---

² Detaljnije vidjeti u: Hranjec, 1998:15-25.

³ Vjerska načela u takvoj obitelji, međutim, nisu bila ni formalna ni samosvrhovita, nego putokaz u odgoju, civilizacijsko nasljeđe. Truhelka u djela projicira upravo takav nazor

⁴ Detaljnije vidjeti u : Ivon, K. (2023.) *Jagoda Truhelka – poetika na margini*.

⁵ Detaljnije vidjeti u: Detoni- Dujmić, 1998:153-167.

⁶ Iako se nije uklapala u žanrovske sustave svojih sudobnika, svojim je lakim pučkim igrokazima a napose brojnim i opsežnim feljtonskim romanima pobuđivala upravo neviđeni recepcijski uspjeh

⁷ Detaljnije vidjeti u: Detoni- Dujmić, 1998:169-185.

⁸ S osjećajem za narušenu ravnotežu između detalja i cjeline, Ivana B.M. je pokazala impresionističko zanimanje za pojedinačno i malo, za sliku svijeta koji je skup krhotina. Procvat književnosti za djecu u doba moderne temeljio se upravo na takvom dekadentnom zanimanju za difuznu zbilju, na osjetilnom doživljaju fluidnog mnoštva podataka koji imaju svoj pojedinačni život

3. TEKST I KONTEKST KANONA HRVATSKE DJEČJE KNJIŽEVNOSTI

Književni kanon predstavlja gotovo paradigmatiku pojavu od samih početaka razmišljanja o književnosti. Ipak, institucionalni okvir za njegovo konceptualiziranje uspostavlja se tek u devetnaestom stoljeću, s razvojem koncepcije povijesti književnosti. U tom je kontekstu posebice zanimljivo i pitanje periodizacijskih strategija u kontekstu povijesti hrvatske dječje književnosti. Ivon i Vrcić Mataija (2019: 210) navode da je književni kanon, „promatran iz pozicije devetnaestostoljetne paradigme povijesti književnosti, bio je normativnoga karaktera te je „predstavljao zasigurno središnju i relativno stabilnu dijakronijsku okosnicu nacionalne kulture u koju su se, osim isključivo umjetničkih vrijednosti, slile i izvan - književne vrijednosti koje se referiraju na značenje određenoga književnog fenomena za nacionalnu zajednicu u cjelini“. Knjige i autori koji su se našli u kanonu nisu bili odabrani samo na osnovu svojih umjetničkih kvaliteta, nego su i značajno doprinosili oblikovanju kolektivnog identiteta i vrijednosti tog društva.

Kanonski status književnopovijesne i književnoteorijske misli o hrvatskoj dječjoj književnosti pripada Milanu Crnkoviću. Hrvatska dječja književnost u svom razvoju je bila spora i nesigurna, kako tvrdi Crnković (1972) jer na početku stvaranja nije imala književnika koji bi svojim djelima oblikovao i usmjerio njen budući razvoj. U svjetskoj dječjoj književnosti u kojem je ostvaren puni razvoj i kada su stvorena mnogobrojna djela visoke umjetničke vrijednosti, hrvatska dječja književnost nastoji stvoriti uvjete za normalan razvoj, osloboditi se od pedagogije, čitateljsku publiku i uhvatiti korak sa svjetskom dječjom književnosti (Crnković i Težak, 2002). Prvi radovi koji se ozbiljno, znanstveno utemeljeno i relativno objektivno zbog vremenskog odmaka bave razvojem hrvatske dječje književnosti su oni Milana Crnkovića. Tri njegova najutjecajnije rada na području dječje književnosti: 1967. *Dječja književnost: priručnik za studente pedagoških akademija i nastavnike*, 1972. članak *Sto (i nešto) godina hrvatske dječje književnosti* te 1974. doktorat s temom *Hrvatska dječja književnost do kraja 19. stoljeća* postaju polazišta za svako daljnje razmatranje i proučavanje hrvatske dječje književnosti. *Dječja književnost* je priručnik za studente i nudi pregled dječje književnosti s obzirom na književne vrste unutar kojih se pak izdvajaju najbolja književna dostignuća svjetske i hrvatske dječje književnosti. Proučavanjem rada, možemo zaključiti kako je od hrvatskih dječjih pisaca ciljanog razdoblja izdvojen samo Mato Lovrak u poglavlju *Lovrakov veliki dječji kolektiv*. Nadalje, u studiji *Sto (i nešto) godina hrvatske dječje književnosti*, Crnković (1972) je napravio

podjelu hrvatske dječje književnosti⁹ u četiri razdoblja i tako konstruirao kanon hrvatske dječje književnosti: 1) Filipovićevo doba (1850) (do pojave romana Šegrta Hlapića 1913); 2) Doba I. Brlić-Mažuranić do Lovrakova romana Vlak u snijeg, 1933); 3) Lovrakovo doba (do Vitezove zbirke pjesama Prepelica, 1956); 4) Vitezovo doba. (Crnković, 1972:11). Crnković tridesete određuje prema razlici u odnosu na dotadašnje razdoblje Ivane Brlić-Mažuranić i zaključuje kako se u tridesetima pojavljuje nova vrsta dječjeg romana koji u hrvatsku dječju književnost uvodi Lovrak¹⁰.

Crnković i Težak (2002) iz praktičnih razloga odlučuju kako je za potrebe odabranog pristupa važnije generalizacijama utvrditi periodizacijske prijelomne trenutke književne povijesti dječje književnosti od obuhvatnijeg i nijansiranog prikaza književnog polja dječje književnosti tridesetih¹¹, pa je stoga reprezentacija svedena na dominaciju realističke nad fantastičnom dječjom književnosti te na Lovraka kao ključnog predstavnika razdoblja.

Berislav Majhut (2013) ovu Crnkovićevu podjelu u ideološkom ključu tumači iz perspektive političkog konteksta u kojem su se odvijali počeci istraživanja hrvatske dječje književnosti, a kao Crnkovićevo suprotstavljanje "periodizacijama koje su željele svođenje na zajednički nazivnik" jugoslavenske dječje književnosti. Za takvo je suprotstavljanje, smatra Majhut, Crnković trebao "jaku momčad"¹²: Filipović, Brlić-Mažuranić, Lovrak, Vitez (Hameršak i Zima: 2015:97).

Crnkovićeve namjere iz 1971. godine bile su usmjerene na unapređenje hrvatske dječje književnosti, osiguravanje njezine autonomnosti, te dokazivanje njezine samoniklosti i prava

---

⁹ Početak hrvatske dječje književnosti je pitanje na koje i danas nema usuglašanih odgovora. I dok Crnković postavlja Filipovića i godinu 1850. kao početak hrvatske dječje književnosti (Crnković 1972), a u tome ga slijede i nastavljaju Zalar, Ivo (1978), Skok, Joža (1979), Idrizović, Muris (1984), Hranjec, Stjepan (1998), Crnković, Milan i Dubravka Težak (2002), Zima, Dubravka (2001); drugi znanstvenici ipak pomiču početak hrvatske dječje književnosti na 1796. godinu i prvi dječji roman objavljen na hrvatskom jeziku Mlaissi Robinzon (Horvat, Branka (1933), Peroš, Vilim (1937), Jembrih, Alojz (1994), Pašagić, Blanka (1998), Majhut, Berislav (2003).

¹⁰ U trećem razdoblju dominira ličnost Mate Lovraka, kojoj treba posvetiti punu pažnju. U množini imena što se javljaju u brojnim dječjim časopisima i na koricama knjiga za djecu vjerojatno neka zaslužuju preispitivanje i izvlačenje iz zaborava: možda plodni Josip Cvrtila i svakako Ivo Kozarčanin koji se u pjesmama približio dječjoj književnosti a zanimao se i kao kritičar za problematiku dječje književnosti. U tom razdoblju objavljuju više knjiga za djecu i spisateljice Zlata Kolarić-Kišur, Vesna Škurta Iljić i Zdenka Jušić-Seunik. I gotovo svi radovi za djecu Gustava Krkleca izlaze prije Vitezove Prepelice. (Crnković, 1972: 15).

¹¹ Od prvih Crnkovićevih radova iz sedamdesetih pa sve do posljednjeg. posthumno objavljenog sveučilišnog udžbenika napisanoga u suautorstvu s Dubravkom Težak iz 2002., svako proučavanje razdoblja tridesetih u dječjoj književnosti ostat će u postavljenim okvirima.

¹² Crnković je nastojao povećati značaj Ivana Filipovića, kako bi mogao postaviti nekoga iz tog razdoblja s hrvatske strane nasuprot Jovanu Jovanoviću Zmaju, fokusirajući se prije svega na događaje unutar hrvatskog kulturnog kruga (Majhut, 2022:44).

na vlastitu opstojnost. Ipak, te su namjere također učvrstile i ojačale poziciju cijelog pojmovnog skupa povezanog s Hrvatskim književno-pedagoškim zborom, Knjižnicom za mladež, Filipovićem, te počecima hrvatske dječje književnosti. Premda su Crnkovićeve nastojanja u to vrijeme bila opravdana, Majhut (2022: 44 - 45) navodi kako je njegov pristup postao preveliko opterećenje koje otežava daljnji razvoj povijesnih istraživanja i definicija suvremenih književnih pojava u hrvatskoj dječjoj književnosti. Zbog te crne rupe i tog skupa tvrdnji, istraživanja ranije hrvatske dječje književnosti su jednostavno izostala. Majhut (2013:312 - 313) ističe da se svaki istraživač hrvatske dječje književnosti neizbježno mora suočiti s prošlošću, u kojoj postoje dvije velike opasnosti. Prvo, tu su ogromna, potpuno neistražena bijela područja¹³, dok su s druge strane opasnosti koje donose crne rupe. To su mjesta u hrvatskoj dječjoj književnosti čiji utjecaj, oblikovan povijesnim okolnostima, ideološkim sklonostima i drugim faktorima, često nadilazi samu dječju književnost. Taj utjecaj je toliko snažan i velik da istraživači dječje književnosti, čak i kada se nalaze na određenoj udaljenosti od njih, ne mogu se oduprijeti, nego ih neprekidno privlači snažna gravitacija njihovih ambisa. Bijela područja predstavljaju dijelove hrvatske dječje književnosti za koje je očito da postoje, no koje istraživači do sada nisu primijetili ili su ih namjerno zaobilazili. Majhut daje zaključak, kako „ni tridesete godine u hrvatskoj dječjoj književnosti nisu puno bolje prošle. One kao da su izgubile bilo koje drugo obilježje osim socijalne angažiranosti dječje književnosti“.

Sanja Lovrić Kralj komentira Crnkovićevu periodizaciju hrvatske dječje književnosti na sljedeći način: „Potrebno je naglasiti ono što i sam Crnković uvijek naglašava, a to je da je ovakva periodizacija rezultat promišljanja o prijelomnim događajima u dijakronijskom linearnom slijedu koji su uzrokovali promjenu razvojnog tijeka u dječjoj književnosti“ (Lovrić Kralj, 2014: 15). U knjizi *Pregled hrvatske dječje književnosti*, Hranjec (2006) ističe da se 1850. godina može smatrati prekretnicom u hrvatskoj dječjoj književnosti, naglašavajući da je tek sredinom 19. stoljeća počeo postojati interes za dječje štivo. Isto tako, autorica Zima (1991:16-17) ističe da je Ivan Filipović objavljivanjem *Malog tobolca* postavio temeljen za razvoj dječje priče i poezije. Također, spominje Jagodu Truhelku, Ivanu Brlić – Mažuranić i Vladimira Nazora kao tri autora koja su značajno doprinijeli razvoju hrvatske dječje priče u 20. stoljeću.

Crnković i Težak (2002: 217) identificiraju "minorne pisce prvog razdoblja" te zanimljivo objašnjavaju svoj pristup i razloge zbog kojih su ti autori uključeni u kanon:

---

¹³ Detaljnije vidjeti u: Majhut 2013: 311-328.

“Minornim se piscima može pristupiti na više načina: može se ukazati na sve ono što nisu bili i u čemu nisu uspjeli pa su tim svojim slabostima pridonosili cjelokupnoj niskoj razini epohe, kao da su krivi što su zauzeli mjesta nekih drugih koji bi možda bili bolji: može im se zamjerati što su, ako su bili na važnim položajima, kočili razvoj ne uočavajući prave vrijednosti i ne omogućujući mladima da objavljuju svoje radove; ali mogu im se priznati i zasluge što su se trudili da popune praznine i da, u skladu sa svojim mogućnostima, ipak nešto učine”.

U hrvatskoj dječjoj književnosti pokušale su se provesti razne periodizacije, ali uglavnom unutar žanrova: dječjeg romana: Zalar (1978, 1983), Hranjec (1998), Zima (2011), dječje priče: Težak (1991), dječje poezije Zalar (1991), tako da je u tim periodizacijama slika cjeline dječje književnosti uvijek samo implicitno naznačena (Majhut, 2022:76). Često se kod istog autora periodizacija unutar pojedine književne vrste samo otprilike poklapa s periodizacijom koju je autor proveo na cjelokupnom korpusu hrvatske dječje književnosti. Stjepan Hranjec ovako promatra razdoblja hrvatskog dječjeg romana: 1) Početci hrvatskoga dječjeg romana (1913-1932.), 2) Realistički dječji roman (1933-1956); 3) Zrelo doba i suvremeni roman (od 1956) (Hranjec, 1998). Kada govori o cjelokupnoj hrvatskoj dječjoj književnosti, Hranjec ističe sljedeća razdoblja u kojem se ponajviše ogleda spomenutu periodizaciju autora Crnković i Težak (2002) : 1) Književni pokušaji u 19. stoljeću (do 1913); 2) Procvat hrvatske dječje književnosti (1913-1956.) te 3) Zrelo doba (od 1956) (Hranjec, 2006). Dubravka Težak pišući o razvoju hrvatske dječje priče vidi njezin razvoj do Drugoga svjetskog rata i nakon Drugoga svjetskog rata (Težak, 1991). U *Povijesti hrvatske dječje književnosti* Drugi se svjetski rat ne uzima kao razdjelnica. Majhut je u knjizi *Pustolov, siročić i dječja družba* (2005) u kontekstu hrvatskog dječjeg romana kao važnu razdjelnicu vidio pojavu romana o siročetu 1894. te pojavu romana o dječjoj družbi 1931. godine (Majhut, 2022).

Ivo Zalar u svojoj knjizi *Dječji roman u hrvatskoj književnosti* (1978) nastavlja sa Crnkovićevom konstrukcijom slike tridesetih godina 20. stoljeća u dječjoj književnosti te dodatno reducira cijelo razdoblje na Lovrakovo stvaralaštvo kao najznačajniju pojavu. Autor, početno razdoblje¹⁴ hrvatskog dječjeg romana temelji na tri imena među kojima je Jagoda Truhelka svojevrsni „intermeo“ između Brlićkina bajke-romana i Lovrakovih suvremenih, socijalno-realističkih ostvarenja (Zalar, 1983: 24). Autor zanemaruje dublje slojeve i raznolikost hrvatske dječje književnosti. Iako ističe ključna imena, nedovoljno razmatra širi kontekst i utjecaje koji su oblikovali dječju književnost u tom razdoblju. Jagoda Truhelka, iako važna

---

¹⁴ Prvim hrvatskim dječjim romanom smatra roman Čudnovate zgrade šegrt Hlapića, pod početnim radobljem Zalar smatra period od 1913. do 1933.

figura, ne bi trebala biti viđena samo kao posrednik između dva stila, već kao autorica koja ima svoj vlastiti doprinos i prisutnost u tom književnom razvoju. U poglavlju *Krug se širi*, Zalar navodi autore koji su bili manje poznati ali koji su uz Lovraka obilježili tridesete, no najveću pozornost posvećuje Đuri Viloviću i Josipu Pavičiću, autorima realističkih romana s obilježjima socijalne angažiranosti. Posebna pažnja i prostor koje posvećuje Lovraku pa potom Viloviću i Pavičiću postupno izgrađuje i dopunjava sliku tridesetih novom dimenzijom kojom dotadašnje monolitno Lovrakovo doba dobiva obilježje realistične, socijalno angažirane književnosti. I Zalar (1983) je, baš kao i Crnković, svjestan cijelog niza autora romana, kraćih pripovjednih vrsta te igrokaza koji nastavljaju sa stvaranjem prema dotadašnjim tradicionalno-konzervativnim uzorima i ne slijede revolucionarni poklik, ali ih u želji da realističku struju autora predstavi kao dominantnu, prikazuje kao njihove loše i neuspjele sljedbenike¹⁵. Diklić i Zalar nastavljajući se na već spomenute konstrukcije tridesetih proširuju sliku spominjući pojavu stripa kao vrstu koja se rijetko spominjala u kontekstu dječje književnosti (Lovrić- Kralj, str 10). U knjizi *Hrvatska književnost za djecu* (1984), Muris Idrizović za razliku od Zalara koji proširuje sliku tridesetih, Idrizović sužava sliku povratkom Lovraku te izostavljanju ostalog niza autora koji su obilježili bogato i raznoliko razdoblje tridesetih godina.

Težak (1991) ističe kako početkom stoljeća pa sve do 1920. godine prevladavaju bajke u kojima je vidljiv utjecaj narodne predaje, folkora i mita te da postoje u to vrijeme i pripovijetke koje su realistične ali su bile u sjeni bajki koje su bile bolje napisane. Oko 1920. godine priča se oslobađa vila, vještica i drugih motiva bajke, a oko 1930. godine glavni motivi pripovijesti su socijalni motivi (Težak, 1991:24). Pašagić (1998) oslanjajući se na Jožu Skoka (1979) i Milana Crnkovića (1972), ponavlja periodizaciju u kojem su tridesete označene Lovrakovim dobom.

Zima (2001) u članku „Dječji roman tridesetih godina: Mato Lovrak i Erich Kastner“, nastoji dati novi pristup i doprinos široj slici tridesetih, uočavajući kako je zajednički interes za izvan-književnu zbilju, dječju i nedječju književnost približio više nego ikad. Navodi niz prešućivanih autora koji su objavljivali tridesetih godina, te je tim popisom autora ponudila bogatiju sliku dotadašnjih prikaza koji su ograničeni samo na Lovraka i njegove suvremenike.

---

¹⁵ Ostali prozni pisci, većinom pedagozi - Zlatko Špoljar, Josip Rukavina, Josip Cvrtila, Stjepan Širola, Zora Ruklić, Ivo Kozarčanin, Branko Sučević, Ivo Herer i drugi - neki i danas poznati a neki zaboravljeni, pisali su obično kraće pripovijetke (i igrokaze), u kojima će biti sve manje vilinskih zgoda, a sve više zahvata u suvremenu stvarnost, od koje, kako reče Lovrak, ništa ne može biti fantastičnije. Na izvjestan način i njih prožimlju tendencije karakteristične za dječje romansijerstvo Mate Lovraka i ostalih dječjih romanopisaca u međuratnom razdoblju. (Zalar, 1983: 43, 44)

Osim Lovraka, tridesetih godina svoje dječje romane objavljuju i Đuro Vilović (Pas Cvilek, dječak Ivek i dudaš Martin, 1934), Josip Pavičić (Poletarci, 1937), Ivana Brlić Mažuranić (Jaša Dalmatin, potkralj Gudžerata, 1937) te čitav niz danas gotovo zaboravljenih pisaca (Dragoslav Heiligstein, Edo i Branko Špoljar, Zlata Perlić, Josip Selak itd.) sa svojim jednako tako zaboravljenim romanima (Zima, 2001: 255).

Ovi autori, iako manje poznati suvremenim čitateljima, obogaćivali su hrvatsku književnu scenu svojim pričama, često ispunjenim duhovitim situacijama, poučnim momentima i avanturama koje su odražavale duh vremena i svakodnevni život djece tog doba. Uzimajući u obzir raznolikost tema i stilova, jasno je da su ovi pisci zajedno s Lovrakom doprinijeli stvaranju bogate i raznolike dječje literature koja zaslužuje ponovno otkrivanje i priznanje u okviru hrvatske književne baštine.

Nadalje, 2004. godine, Zima u svojoj disertaciji otkriva kako se pojavljuje nova ideja djeteta na čelu s najistaknutijim romanopiscem, Matom Lovrakom. S druge strane, Majhut (2005:44) ima drugačiju sliku Lovrakovog doba: „Moglo bi se pomisliti kako je Lovrakova osoba snažnije obilježila to vremensko razdoblje od činjenice da se u međuvremenu dogodio svjetski rat te da je u Hrvatskoj došlo do kataklizmičkih promjena, a što se itekako osjetilo na dječjoj književnosti. Sve je to pojmom Lovrakova doba izbrisano i prikriveno“. Majhut ističe kako su širi društveni i povijesni događaji, poput rata, imali utjecaj na stvaranje i razvoj dječje književnosti. Jedina karakteristika koja se može istaknuti o slici tridesetih godina jest realistična i angažirana dječja književnost, predvođena Matom Lovrakom i njegovim suvremenicima. Nažalost, mnogi drugi autori i njihova književna djela iz tog razdoblja danas su zbog nekih razloga zaboravljena (Lovrić-Kralj, 2014: 20).

Crnković i Težak (2002) ističu važnu činjenicu da se u razdoblju kada je Lovrak stvarao, u književnosti pojavljuju i drugi autori koji su pisali romane odstupajući od Lovrakove estetike i tema. Ovi pisci su, unatoč svom značaju i doprinosu hrvatskoj književnosti, često ostali u sjeni Lovrakovih djela. Promjene u političkoj klimi, uključujući dolazak komunizma na vlast, dodatno su doprinijele tome da njihovi radovi budu zaboravljeni ili marginalizirani. Ovaj proces zaborava ne samo da je označio kraj njihova književnog utjecaja, već je i značajno oblikovao percepciju i kanon hrvatske književnosti tog vremena, dok je Lovrak postao simbol određenog stila i tematskog usmjerenja koje je dominiralo u to doba. Time se postavlja pitanje o kompleksnosti književnog nasljeđa i o važnosti istraživanja manje poznatih autora, čiji su romani, premda nekada zabačeni, mogli ponuditi različite perspektive i obogatiti naše razumijevanje tog razdoblja (Crnković i Težak, 2002: 376).

4. HRVATSKI DJEČJI KATOLIČKI ČASOPISI

Hrvatska enciklopedija definira časopise kao vrstu serijske publikacije koja se objavljuje u redovitim intervalima, koji su kraći od jedne godine ali duži od petnaest dana s ciljem trajnog izlaženja (Hrvatska enciklopedija). Časopisi su podijeljeni na časopise za djecu i na časopise za odrasle. U časopisima za djecu pisani su sadržaji koji su namijenjeni dječjem uzrastu i zanimljivi sadržajem, dok su časopisi za odrasle bili vezani za sport, kulturu i politiku. Dječji časopisi su se razlikovali u odnosu na namjenu, među kojima su dječji časopisi usmjereni na zabavu, časopisi koji dopunjuju školsko gradivo, časopisi za mladež koji pružaju informacije iz različitih područja ljudske djelatnosti, znanosti i kulture te potiču intelektualno i emocionalno sazrijevanje. Također, tu su i časopisi za odrasle koji se bave temama kao što su odgoj, obrazovanje, znanost, kultura i roditeljstva (Javor, 2010). Ovakva podjela omogućava usmjeravanje razmišljanja i stavova čitatelja prema važnim društvenim pitanjima. U tom smislu, odnosi između Crkve i države, koji su često obilježeni napetostima i suparništvom, pokazuju kako različite institucije utječu na oblikovanje javnog mnijenja i kulturnih vrijednosti (Jakulj, 2015). Časopisi, kao mediji koji doprinose obrazovanju i informiranju javnosti, odigravaju ključnu ulogu u oblikovanju stavova o pitanjima koja su povezana s vjerskom slobodom, etičkim normama i društvenim vrijednostima. Časopisi, bilo da se radi o onima za djecu ili odrasle, imaju moć utjecati na stavove, vrijednosti i znanja svojih čitatelja. Dječji časopisi, kroz zabavne i edukativne sadržaje, pomažu u razvoju kritičkog mišljenja i svake djece, potičući ih na istraživanje i razumijevanje svijeta oko sebe, dok časopisi za odrasle često reflektiraju i preispituju društvene norme i političke prilike, uključujući kompleksne odnose između crkvenih i državnih institucija. U tom smislu, časopisi mogu poslužiti kao podloga za dijalog i raspravu o aktualnim pitanjima, naglašavajući važnost slobode medija i informacija u oblikovanju demokratskog društva.

„Hrvatski prvi časopis za djecu i mlade bio je časopis *Bosiljak* koji je objavljen 1864. godine. Izlazio je do 1868. godine. Pokrenuo ga je, uređivao i izdavao učitelj i dječji pisac Ivan Filipović. Do 1940. godine u Hrvatskoj je izdano otprilike 50 časopisa namijenjenih djeci i mladima, od toga njih 15 prije Prvog svjetskog rata, među njima, šest časopisa je redovito izlazilo 10 i više godina. Od 35 časopisa pokrenutih u razdoblju između dva svjetska rata samo je njih osam izlazilo kontinuirano. Poslije 1945. godine, nijedan časopis nije nastavio izlaziti (Javor, 2010:5). Nakon *Bosiljka*, 1873. godine izlaze još dva značajna časopisa: *Smilje* i *Bršljan*. U razdoblju od 1877. do 1885. godine, *Smilje* je bio jedini dječji časopis u Hrvatskoj (Batinić 2004: 14). Nakon stanke, pojavljuju se časopisi *Hrvatska omladina*, *Pobratim*, *Ljiljan Mali*

dobrotvor; *Mladi Istran* kasnije mijenja naziv u *Mladi Istranin*, *Milodarke*, *Haaviv- Proljeće*, posljednji časopis u 19. stoljeću je *Vjerni drug* koji će svoju skupinu dijeliti s *Pobratimom*. No, za razliku od *Pobratima*, on će izlaziti i nakon rata, sve do 1933. godine., ali s problemima i neredovito. Nakon Prvog svjetskog rata, došlo je do promjene u odnosu učitelja prema djeci u hrvatskim dječjim časopisima, gdje je dijete postalo središnja figura interesa. Naglašavala se aktivnost djece, poticala se njihova suradnja u časopisu, a postojeće enigmatske rubrike su obogaćene. Ilustracije koje prate tekst postale su bogatije i učestalije, što nije bilo slučaj u prethodnim razdobljima, čime su časopisi postali privlačniji.

Međuratni period obilovao je raznim časopisima, a među njima se isticao dječji časopis *Andeo čuvar*, koji je, zajedno sa *Smiljem*, bio jedini časopis koji je nastavio izlaziti i nakon završetka Prvoga svjetskog rata (Batinić 2010: 10). Batinić (2004) navodi kako do pojave *Andela čuvara* nije bilo dječjeg katoličkog časopisa. Časopis *Čarobno vrelo* bio je aktivan od 1923. do 1937. godine, a 1932. godine spojio se sa *Smiljem*, nastavljajući izlazak pod tim imenom do lipnja 1933. (Batinić 2010: 13). Već sljedeće 1924. godine pojavio se novi zagrebački dječji časopis *Mladi Hrvat*, ali se iste godine i ugasio. Godine 1926. pojavila su se dva dječja časopisa. U Koprivnici je to bio *Dječji vjenčić* čiji je formalni urednik bio Stjepan Kukec, a stvarni Stjepan Širola, pa se njegovom smrću nakon drugog broja i ugasio, a u Zagrebu *Vesela mladež* koja je izašla u svega jednom broju s urednikom A. Singerom. U pet godina je, dakle, od 1922. do 1923. godine pokrenuto u Hrvatskoj pet novih časopisa. Nakon malog predaha slijede tri godine, od 1929. do 1931, u kojima počinje izlaziti čak pet novih dječjih časopisa: *Mladi stražar* (1929.), *Mali Istranin*, *Mala mladost* i *Dječje novine* (1930.) te *Vrtić* (1931) (Pašagić, 2003:7).

Tijekom tridesetih godina, časopis *Mali Istranin* stekao je popularnost zahvaljujući inicijativi Društva Istra iz Zagreba, s ciljem pružanja podrške istarskoj djeci u izgnanstvu (Batinić, 2010:13). Među ostalim međuratnim časopisima, posebno se ističu *Dječje kolo* i *Pričalo*. Nakon 1931. godine, pa sve do rata nije se više pojavio ni jedan novi dječji časopis, ali su se zato u tom razdoblju ugasi "Mladi stražar", "Dječje kolo" i "Vrelo" (1937) (Pašagić, 2003:8). Štefka Batinić (2010: 14) iznosi mišljenje o dječjim časopisima iz tog razdoblja, naglašavajući da se, općenito govoreći, u tim publikacijama – od naziva i profila do grafičkog i likovnog dizajna te sadržaja – mogu prepoznati specifične karakteristike tog vremena, kako na općoj kulturološkoj razini, tako i na specifičnoj pedagoškoj razini.

U 1920-im i posebno u 1930-im godinama, dječje časopise sve više osvajaju domaći ilustratori. Najistaknutiji među njima je Andrija Maurović, koji je surađivao s barem desetak

časopisa. Osim njega, tu su i drugi talentirani ilustratori, poput Vladimira Kirina, Saše Šantela, Gabrijela Jurkića koji je surađivao s časopisom *Anđeo čuvar*, Julija Meisznera, Waltera Neugebauera koji je surađivao s časopisom *Vrtić*, Vilka Glihe i mnogi drugi (Batinić, 2004:25).

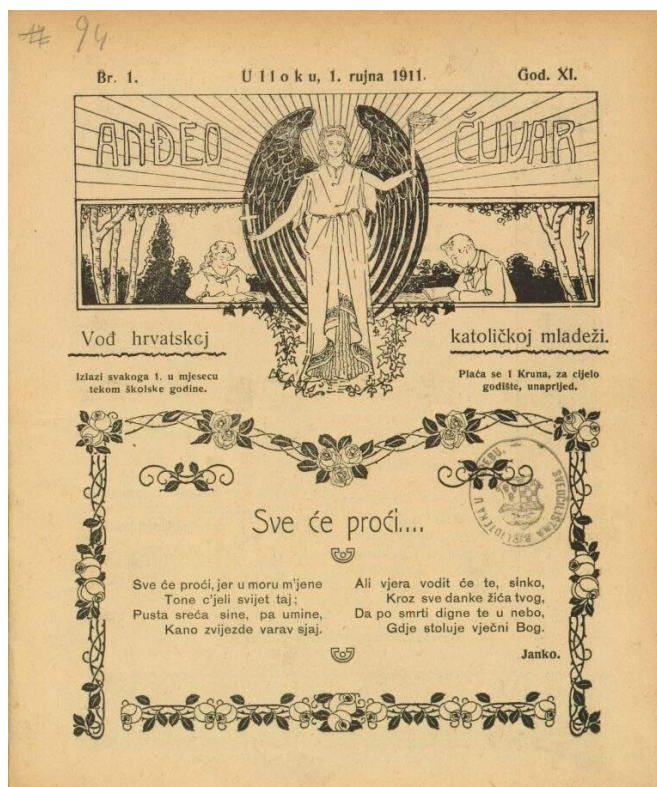
U 1930-im godinama, hrvatski katolički časopisi imali su značajnu ulogu u oblikovanju i očuvanju vjerskog identiteta i promicanju katoličkih vrijednosti među vjernicima. Osim informiranja, časopisi su imali i edukativnu formu, nastojeći pomoći vjernicima da razumiju vjeru i njezine zahtjeve u tom vremenu političkog i kulturnog zbivanja. Časopisi su se često bavili temama vjere, obrazovanja, morala i nacionalnog identiteta jer je to vrijeme u kojem se katolička crkva aktivno zalagala za očuvanje hrvatskog jezika i kulture. Urednici i autori često su bili svećenici i intelektualci tog vremena, koji su bili zaslužni za oblikovanje javnog mišljenja tadašnjih političkih i društvenih događaja.

Naime, prvi hrvatski katolički časopisi za djecu su se tek u 20. stoljeću jasnije profilirali, zahvaljujući povoljnim okolnostima koje su se pojavile. Djeca su bila u središtu, a časopisi su bili usredotočeni na poticanje aktivnosti i suradnje. Djecu su poticali različitim aktivnostima, kao što su crtanje, rješavanje zagonetki ili pisanje priča iz vlastitih iskustava. Na taj način djeca su izražavala svoje talente (Javor, 2010). Promjene u časopisima pojavom ilustracija, privukao je veliki broj mladih čitatelja jer su tekstovi popraćeni ilustracijama činile časopis vizualno zanimljivijim. Katolički časopisi su od velike važnosti jer omogućuju djeci da usvajaju sadržaje vezane uz vjeru i usavršavaju svoje vjersko znanje. Sadržaji se djeci prikazuju na zabavan način, koristeći šale, zagonetke, stripove, priče, molitve, križaljke i mnoge druge formate. Religijski časopisi su se uvijek zalagali uspostaviti i održati vezu s djecom, odgovarajući na njihova pitanja u raznim rubrikama i pomažući im u rješavanju problema. Također, surađivali su s učiteljima vjeronauka koji su uključivali njihove rubrike u nastavu, kao i s drugim osobama uključenim u odgoj i obrazovanje djece.

U nastavku rada analizirani su vjerski dječji časopisi, vrijeme pojavljivanja, njihovi urednici, rubrike te njihov vremenski period trajanja. Istraživanje dječjih katoličkih časopisa u ovom radu fokusira se na objavljene brojeve tridesetih godina 20. stoljeća. Stoga ću opisati taj vremenski period te izlaženje tih časopisa, kao i ostale navedene publikacije.

4.1. Časopis *Anđeo čuvar*

Anđeo Čuvar je prvi put izašao 1. listopada godine 1901. kao mjesečnik, a posljednji put 1944. godine kao trobroj za travanj-svibanj-lipanj. Kada se njegovo ime poveže sa školskom, odnosno nastavnom godinom, onda se u tome otkriva važna poruka: *Anđeo Čuvar* prati učenike, djecu i mlade na putu školske godine (Hoblaj, 2005). Naime, časopis je izlazio na početku školske godine u rujnu te završavao u lipnju, kada je završavala i školska godina. Časopis je neprekidno izlazio 43 školske godine kao mjesečnik. To je bio prvi vjerski časopis namijenjen djeci u prvoj polovini 20. stoljeća, ali nakon njegovog pokretanja počeli su se pojavljivati i drugi vjerski časopisi. Cilj časopisa je bio potaknuti mlade na čitanje katoličkih časopisa i njihov katolički odgoj, čemu je ostao vjeran tijekom cijelog svog rada. *Anđeo čuvar* je inspirirao svoje čitatelje na međusobno poštovanje, suradnju i timski rad koji je pozitivno utjecao a njihov razvoj.

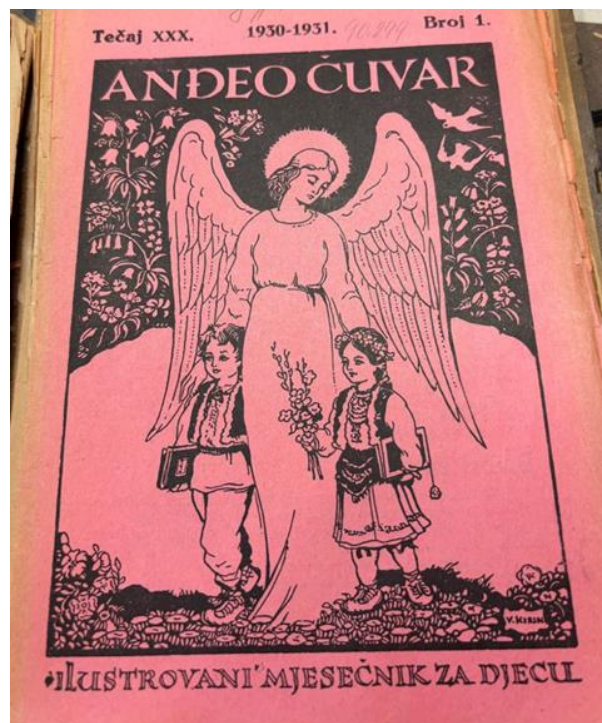
Anđeo čuvar – naslovnica prvog broja 1911. (Hrvatski školski muzej)

Uspješnost ovog časopisa leži u njegovom imenu koje potječe iz Biblije. Čitatelji vjeruju da ih njihov anđeo čuvar štiti i vodi kroz život, a to dodatno potvrđuju riječi urednika: „Draga djeco! Kao što je arhanđeo Rafael došao ususret mladome Tobiju i bio mu vodičem na njegovom dugome putovanju, tako evo i Anđeo čuvar, ovaj vaš glasnik, dolazi vama u ruke da vas savjetuje, da vam iznese lijepe primjere iz dječjega i mladenačkoga života, da se i vi

povedete za tako lijepim uzorima. Vaš glasnik vam pruža priliku, da se i vi ogledate, koliko koji vrijedi. Moći ćete slati svoje male i sitne radove, kao zagonetke, pjesmice, šale, koji su napredniji i slikane rebuse. Urednik će to sve s velikom ljubavlju pregledati, nastojati će da nijednoga ne izostavi, da sve ocijeni i po mogućnosti uvrsti. Ako se gdje dogodi kakva dječja zabava, predstava ili što slično, nastojte da uredništvu pošaljete fotografiju takvih predstava" (*Anđeo čuvar*, 30: 1930. - 1931.).

Iz ovog citiranog dijela u kojem se urednik obraća čitateljima možemo vidjeti kako urednik potiče djecu na kreativnost i stvaralaštvo i daje im mogućnost maštanja.

Tijekom svog izlaženja, časopis je uvijek zadržavao isti naslov, ali je više puta mijenjao podnaslove. Prvi podnaslov bio je „List za hrvatsku katoličku mladež“ i časopis je izlazio u prekidima u školskim godinama od 1901./1902. do 1909./1910., zatim od 1913./1914. do 1916./1917., te od 1922./1923. do 1925./1926., na formatu 18.5 cm u Koprivnici. Nakon deset godina izlaženja, u školskoj godini 1911./1912. časopis mijenja podnaslov u „Vođ hrvatskoj katoličkoj mladeži“, na formatu 23,5/16 cm, urednik se žali na financijske poteškoće zbog kojih je smanjio obim časopisa. Tijekom školskih godina od 1916./1917. do 1919./1920., podnaslov postaje „Mjesečnik za hrvatsku katoličku mladež“.

Ilustracija Vladimira Kirina na naslovnici prvog broja 30. godišta

Od školske godine 1922./1923. do 1925./1926. godine, podnaslov časopisa mijenja se u „List za hrvatsku katoličku mladež“. Nekoliko mjeseci kasnije, časopis izlazi s podnaslovom „Ilustrovani mjesečnik za djecu“, pri čemu je istodobno imao jedan podnaslov na glavnoj stranici i drugi na koricama. U školskim godinama od 1939./1940. do 1943./1944. podnaslov na koricama izmijenjen je u „Dječji mjesečnik sa slikama“ (Batinić, 2004:56-57). Razlog čestog mijenjanja podnaslova je izmjena urednika prilikom izlaženja časopisa. Također nestaje zamorno i nepotrebno grafičko šarenilo – vinjete, okviri, inicijali, vjenčići i raznorazni ornamentalni i linijski motivi koji su desetak godina “ukrašavali” list postajući sami sebi svrhom.

Ilustracija naslovnice prvog broja 38. godišta

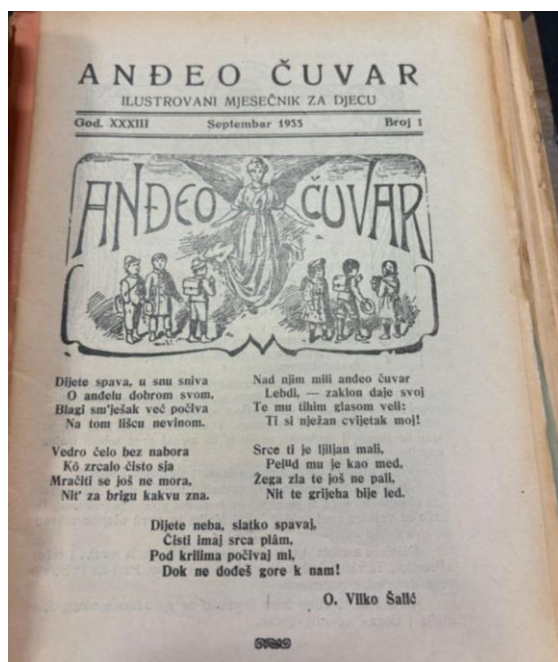
4.1.1. Urednici i suradnici *Andela čuvara*

Uredništvo *Andela čuvara* tijekom svoje prve godine bilo je smješteno u Koprivnici, kasnije i u drugim gradovima poznatim po franjevačkim samostanima, poput Cernika, Iloka, Osijeka, Zagreba, Varaždina. „Osnovao ga je i pokrenuo franjevac Mladen Barbarić¹⁶ koji je uređivao list punih petnaest godina“ (Pašagić, 1998:70). Tijekom dugih godina izlaženja časopisa *Andela*

¹⁶ Detaljnije vidjeti u: Barbarić, Mladen. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/barbaric-mladen>.

čuvara svoj veliki prinos su dali glavni urednici, a zanimljivo je kako su svi bili isključivo franjevci: Mladen Barbarić kojeg smo već naveli (Koprivnica, Cernik, Ilok i Osijek), Prado Triplat (Zagreb), Ferdo Krčmar (Zagreb), Klarus Horvat (Zagreb), Modesto Martinčić (Zagreb), Aleksa Benigar (Zagreb), Dioniz Andrašec (Zagreb), Lovro Kiš (Zagreb), Inocent Zrinski (Varaždin), Bonaventura Ćuk (Zagreb), Hugolin Maković (Zagreb), Đildo Herman (Zagreb) i Gabrijel Đurak (Zagreb) (Hoblaj, 2005).

Osim urednika, važnu ulogu su imali i suradnici časopisa, a to su bila djeca koja su zapravo imala i glavnu ulogu u stvaranju časopisa. Neki od suradnika ostali su i dalje vjerni časopisu iako su odrasli. U svakom broju na početku časopisa urednik se javljao u *Pošti* gdje bi najavio neku novost, poželio uspjehe u novoj školskoj godini, najavio promjenu urednika, obraćao bi se svojim suradnicima, zahvaljivao i davao povratne informacije o poslanoj pošti, što bi trebalo promijeniti ili nadopuniti. Također, sudjelovali su mnogi ugledni hrvatski kulturni i javni djelatnici. Od sveučilišnih profesora tu su dr. Nikola Žuvić, dr. Teofil Harapin i dr. Zvonimir Dugački, od glaznika Krsto Odak, Kamilo Kolb, Mladen Pozajić, operna pjevačica Nada Tončić, Božidar Mohaček, Rudolf Rajter, učitelji Bogumil Toni, Martin Fuček, Staša Pittner, Marija Žic, slikar Vilim Svečnjak, književnici dr. Velimir Deželić, Jagoda Truhelka, Štefa Jurkić, Milutin Mayer, Antun Matasović, dr. Josip Andrić, Ante Nizeteo, Vinko Kos, Ivan Goran Kovačić, Aleksa Kokić, Ivica Mežnarić i mnogi drugi“ (Pašagić, 1998:77-78).

Anđeo čuvar – naslovnica prvog broja 1933.

U časopisu su se izdavale brojne bajke, basne, crtice, igrokazi, legende, pripovijetke i priče, no veliki dio njih nisu imali potpisanog autora. Također, bilo je i autora koji su se potpisivali pseudonimima, inicijalima i kraticama:

Kohelet, Fra Bonaventura, Mimica, Zrinski, Tratinčica, Đildo, Tvoja Anica, V. Brož, P.U., J. Došlić, A. Jerkov, A. Žibrat, A. Šmerda, R.D., Teta Lucija, K. Tonković, P.T.H., Slovenec, Prigorac, Đ, Gazda Miloš, B.I., Sestre iz Bitolija, Vl. Nazor, Zv. Crnković, Vl. Tvrtković, N.Š. Jasensky, Vladimir G., R. Maldini, M.P., J.R., M., S.U., teta Ljubica, Tonimir, Varaždinac, Sestre sv. Križa, M. Kundrnček, Spaić, M. Kancelarić, V. Trumbić, Kraljev, P.Đ., Ga, J. Čunko, J. Vif, F.T., ž., M. Zagorski, S.M., Juh, I. Franjetić, P. Schiebel, B. Landikušić, B. Juras, J. Škrlec, A. Fogadić, b. Horvat, S. Dominić, Ž, O. Jozo, Sestra Milosrdnica, Prijatelj škole, K, K.G., Pričalac, Ujak Štef,...

4.1.2. Rubrike *Anđela čuvara*

U prvih 15 godina izlaženja, časopis je bio usmjeren na moralne priče, crtice, te na pjesme s vjerskom i domoljubnom tematikom. S vremenom se sadržaj proširio i obogatio basnama, bajkama, igrokazima, odgonetke, zagonetke a uvedeni su i stripovi te kutak za zabavu. Od 16. godišta, časopis je uveo novitete, među kojima su nove rubrike "Veseli kutić" i "Pošta".

U rubrici „Pošta“ urednik je objavljivao odgovore na pisma čitatelja, omogućujući im da lako pronađu svoje tekstove prema inicijalima koji su bili navedeni uz odgovore. Ovim pristupom, rubrika je poticala suradnju između urednika i čitatelja.

Primjer kako je izgledala rubrika „Pošta“ i kako se urednik obraćao svojim malim čitateljima ali i suradnicima;

„Evo nas opet zajedno! Tko bi si bio mislio da će praznici tako brzo nestati. Najprije kišovito, a zatim sunce i sparina: još sva sreća da smo se imali gdje kupati, samo se uvijek nismo smjeli! Škola, škola! Lako nama starijima, nama koji znamo što je znači ne napisati zadaću ili ne naučiti pjesmicu, koji znamo što znači dobro znati lekciju i dobiti finu ocjenu, ali ovi mali! Ovi mali koji su tek saznali da postoje na svijetu nekakva slova i nekakvi brojevi. Gledajte ih kako se drže! Kako se boje i kako su spremni na plač! Ali im se ne smijemo rugati! Ti će još biti junaci, učenjaci, pisci, pjesnici i umjetnici. Ništa zato ako oni još ne znaju čitati, jer „Anđeo čuvar“ ima i slika! Tko ne vjeruje, neka vidi! Stoga, dragi moji mali suradnici, odmah na posao! Treba da nađemo što više prijatelja!“ (*Anđeo čuvar*, 33:1:1933:1).

Urednik bi često u „Pošti“ podsjećao na pravila *Andjela čuvara*:

„Naravno, stari zakoni *Andjela čuvara* vrijede i ove godine! A koji su to zakoni? Prvo: pisati tintom, uredno i samo na jednoj strani papira. Drugo: ne krasti tuđe blago i stavljati ga u svoju banku i pod svoje ime! Treće: što prije platiti pretplatu. Četvrto: raditi valja mnogo i biti ustrpljiv!

Kroz iščitavanje svih časopisa kojim sam izabrala tijekom istraživanja, urednik se redovito obraća čitateljima u Pošti, potiče ih na slanje svojih radova, upozorava na pogreške ali također hvali dobre pokušaje:

„**Zv. Bego:** Dragi Zvonko! Hvala na pjesmici! Zbog različnih okolnosti nisam je mogao sada štampati. Možda će doći drugom zgodom. **Gosp. Igoviću:** Pjesmice će stići u slijedećem broju. Budite marljivi kao i prošle godine. **Stanislav Vukasov:** Stanko, vidi se da ti se nije baš dalo na ferije puno mozgati. Možda će sada biti zgodnija sezona! Hvala na pozdravu! **I.S. Osijek:** zagonetke su same po sebi dobre, ali premalo zahtijevaju razmišljanja. Savski pastir: bit će mi milo, ako pošaljete koju pjesmicu za djecu. Zagonetke će ući svojim redom. **B. Rotkvić:** Križaljka je lijepa za oko, ali sam tekst zauzima mnogo prostora. Ipak ću gledati uvrstiti. Dobro je, što si počeo sakupljati šale, ali moraju biti takve, da ih možemo donijeti pred čitače dječjega lista. Rebusi neće doći na red, jer bi ih trebalo ljepše naslikati. **M. Krvavica:** Dragi Marko! Budi i ove godine vjeran i marljiv suradnik i širitelj dječjega lista. Hvala na poslanome! **M. Škuranec:** ti bi mogao i šaljive stvari da prikupljaš, samo da ti još slikanje ide od ruke. **Ž. Korlaet:** Lijepa hvala na upozorenju!“ (*Andeo čuvar*, 1:1930:1).

Urednik u „Pošti“ jednom suradniku odgovara:

„Jedna je pjesma bila odviše jecava. Kušao sam za Vama sve tekst po tekst uživljavati u Vašu Viziju, pa sam – trista mu sepeta, ne znam gdje je krivnja – morao iza toga glavu omotati oblozima. A onaj svršetak! Naprosto da zaboraviš kako se zoveš!“ (*Andeo čuvar*, 1:1932:34)

Andeo čuvar pružao je svojim čitateljima sadržaje iz životnih situacija koje su bile njima bliske i stvarne kao i božje zapovijedi. Sadržaj časopisa, osim već spomenutih rubrika, uključivao je priče, crtice, pripovijesti, igrokaz, legende, pripovijetke, pjesme, bajke, basne, zagonetke (premetaljke, rebusi, kriptogrami, zagonetni češljevi, križaljka u slogovima, skrivačice, brojčane piramide, logogrifi, posjetnice, računski zagonetka, falindrom,..), u časopisu su se također nalazili i stripovi koji nisu bili prethodno objavljeni.

Mnoštvo autora, među kojima ima i poznatih imena, javlja se s po nekoliko djela:

Boris Vizner, Ivo Porić „U berbi“, Franjo Obelić jedan igrokaz „Ponoćni zvuci“, legendu „Slavuj“, tri pripovijetke i dvije priče Aleksije Benigar, Rudolf Maldini četiri pripovijetke, jedna legenda, osam priča i sedamnaest basni, Karlo Orsini, Vendelin Gasman, N.Š. Jasensky, gimnazijalac Zvonimir Crnković tri pripovijetke i jednu priču te niz pjesama, Rozika Kocijan četiri pripovijetke i jednu priču, O. Ciprijan, Nada Kosarčanek sedam pripovijedaka i dvije priče, Stjepan Kindler, Ljubica Košćec, Stjepan Bešlin, Božica Vosner, Vladimir Tvrtković, Herceg Karlo, Sabljak Zvonimir, Pula Štomar, Barbarović Boris, Miško Vrlec, Silvestar Mužina, Gregorović Joža, Boris Kolb, Kamilo Kolb, Gabrijel Đurak priča u 29 nastavaka „Kako su Cujo i Piplić izlupali krampusa“, Štefa Jurkić priča „Dobri duh trokatnice“, pripovijest u devet nastavaka „Župnikov Ilija i njegova Šeherezada“, Jagoda Truhelka priča u pet nastavaka „Svoja kućica“, nepoznati autori sljedećih navedenih naslova: igrokaz „Vesele lutke“, basna „Lisica i roda“, „pripovijest o Mirku, dječaku koji je tražio raj na zemlji“, biblijske pripovijesti „Prvi pohod u Jeruzalem“.

Sva književna djela koja časopis donosi pisane su uglavnom u religioznom tonu, stoga su i likovi koji se u njima javljaju biblijski, ali možemo pronaći i antropomorfno prikazane životinje koje govore te ljude. U časopisu kada se pojavi nešto čudesno, ponovno se očituje u religioznom tonu, a kada se dogodi neki čudesan događaj, on pripovijeda o postojanju vjere. U časopisu Anđeo čuvar objavljivao se veliki broj pjesama brojnih autora, a teme koje su prevladavale bile su nabožnog karaktera, ljubav prema Bogu, obiteljske s naglaskom na obiteljske vrednote, majčinska ljubav, ljubav prema domovini u kojima se poticalo djecu na ljubav prema svojoj zemlji.

U prvom broju časopisa, 1930. godine, na uvodnom dijelu objavljena je pjesma Tete Lucije koja se interpretirati kao poziv na početak školske godine i povratak u učionice. U njoj se osjeća radost i uzbuđenje djece uoči nove školske godine te se ističe važnost obrazovanja, rada i zajedništva među djecom, a naslovljena je „Prvi rujna“ (*Anđeo čuvar*, 1:1930:1):

Ustajte, djeco, došla je hora,

Rada je eto svanuo dan,

Igra se na čas ostavit mora,

Lutku i konja vrz'te na stran!

...

U nastavku navedena su ostala djela iz časopisa te primjeri pojedinih vrsta: pjesma „Ja žudim za Tobom Kriste“ nepotpisanog autora, legenda „Jabuka“ nepotpisanog autora, pjesma „Vjetar“ autorice Olge Maček (*Andeo čuvar*, 1:1929:6-15).

Vjetar.

<i>Daleko od ljudi šumom</i>	<i>On im priča o bitkama,</i>	<i>Duvaj vjetre, pričaj šumi:</i>
<i>Laki vjetrić duva,</i>	<i>Gdje brat brata mori,</i>	<i>I kad bura hara,</i>
<i>Sa svih strana nosi vijesti,</i>	<i>Gdje se tuče i ubija</i>	<i>Plamti ljubav jošte sveta,</i>
<i>Koje pomno čuva.</i>	<i>Mržnja gdjeno gori.</i>	<i>Živi vjera stara.</i>

<i>Svakom grmu, svakom drvu,</i>	<i>On im priča ljepše stvari,</i>
<i>Pa i boru svetu</i>	<i>Gdje brat brata voli</i>
<i>Šapće, priča tiho, tiho,</i>	<i>Gdje mir vlada, a i sloga,</i>
<i>Što rova u svijetu.</i>	<i>Gdje se Bogu moli.</i>

Ova pjesma, čiji stihovi su navedeni, izražava duboke kontraste između rata i mira, mržnje i ljubavi, te propovijeda poruku o važnosti mira i ljudske solidarnosti. U prvom dijelu pjesme, autorica ukazuje na tužnu stvarnost sukoba i nasilja, gdje se spominju bitke i ratne strahote poput "gdje brat brata mori". Drugi dio pjesme ističe ljubav, sloga i zajedništvo. Kroz slike mira i vjere, autorica poziva na povratak tim idealima i ukazuje na ljepotu povezivanja među ljudima. Pjesma, stoga, nudi nadu za bolju budućnost i potiče na razmišljanje o vrijednostima koje vode prema mirnom suživotu.

Pjesma „Molitva“ autora Borisa Viznera, pjesma „U berbi“ autora Ive Porića, pjesma „Nesretnik“ autora Franje Obelića, igrokaz „Vesele lutke“ nepoznatog autora, pjesma „Ave Maria!“ autora M. Kundrnčeka (*Andeo čuvar*, 1:1930:5-17).

Molitva.

<i>Vuz tihu ti cestu</i>	<i>Da bi im vratio</i>
<i>dremleju hiže,</i>	<i>ono kaj još maju,</i>
<i>vu jednoj od ovih</i>	<i>onoga koj ih je hranil</i>
<i>se sveća zažiže.</i>	<i>a brani domaju.</i>

*Ruke pobožno
i skrušeno mole,
za one koji su prešli
v strajnske ti dole i gore.*

*Vuz molitvu tihu
se tama zavija,
a stari zazvonel je zvon:
„Zdravo Marija“.*

Pjesma „Molitva“ Borisa Viznera duboko istražuje teme vjere, nade i sjećanja. U prvom redu, pjesma evocira osjećaj tihe, pobožne molitve. Vizner koristi slikovite prikaze, poput "vuz tihu ti cestu" i "dremleju hiže", da bi stvorio atmosferu spokojsstva i unutarnjeg mira, iako se u pozadini osjeća težina gubitka. Jedan od ključnih motiva u pjesmi je molitva za one koji su preminuli, što sugerira prisutnost smrtnosti i patnje. Kroz fraze poput "za one koji su prešli v strajnske ti dole i gore", osjeća se tuga, ali i nada u ponovni susret ili nastavak postojanja.

Pjesma „Devetnaesta nedjelja poslije Duhova“ autora Kohelet, pjesma „Prvi rujan“ autora Rudolfa Maldinija, „Oluja“ Karlo Orsini, „Uzdah Mariji“ autor Mimica, „Čežnja“ autora Zrinski, „Jesi li tu?“ autora Tratinčica, „Žetelica“ autora N.Š. Jasensky, franjevačka gimnazija Sinj, basna „Lisica i roda“ nepotpisanog autora, pjesma „Majka uz kolijevku“ autora Rudolfa Maldinija, priča „Kako su Cujo i Piplic izlupali krampusa“ autora Gabrijela Đuraka (*Andeo čuvar*, 1:1932:8-22).

Prvi rujan

<i>Došli jesu opet danci,</i>	<i>Uz knjigu će đaci stoga</i>
<i>Pa u školu treba ići,</i>	<i>Priljubit se s nova sada,</i>
<i>Prošli jesu zlatni sancij,</i>	<i>I prikupit znanja mnoga,</i>
<i>Dosta tog još valja stići.</i>	<i>Za života svoga mlada.</i>

*Danas sutra prosvjetljene
S punom glavom, srca blaga,
I ko ljude odgojene,
Domaja da vidi draga,*

„Prvi rujan“ je pjesma koja očituje radost i uzbuđenje vezano uz obrazovanje. Ona potiče djecu da pristupe novoj školskoj godini s entuzijazmom, podsjećajući ih na važnost znanja i osobnog rasta.

Pjesma „Došao je“ autora Stjepana Glavičića, „Zimsko veče“ autorice Rozike Kocijan, „Prvi snijeg“ autora Iva Novaka, „Siroče“ autora Marijana Kancelarića, „Zima“ Rudolfa Maldinija, „Prosjakov Božić“ prema njemačkom V. Gassmann, „Junačina Snješko“ autora Branka Juras, „Snijeg“ autora Ivo D. Balentović, priča „Zvonce“ autora Ivana Kovačića, pjesma „U zimi“ autorice Ankice Kuksonović, pripovijetka „Božićni pohod u Skipalon“ (doživljaji maloga Nonija) autora Jon Svenssona¹⁷ (*Anđeo čuvar*, 5:1932:90).

Zimsko veče

*Izmorena zemlja spava
pokrivena bijelim velom,
a tihano sniježak prši
i zameće staze selom.*

*Priča im o krasnom nebu
gdje stanuje Isus mali
koji se zbog naših grijeha
Rodio u prostoj štali.*

*Selo kao da je mrtvo,
jer napolju nikog nije,
svako se u kući sada kraj
ognjišta toplog grije.*

*Priča im o anđelima
koji paze na sve ljude
i nastoje da im nikad
Zli duhovi ne naude.*

*I dječica pokraj peći
slušaju što priča baka,
jer štogod od bake čuju
mila im je riječca svaka.*

*I, dok tako baka priča
unucima priče svete
njih lagano sanak sulada
A duše im Kristu lete.*

„Zimsko veče“ je pjesma koja veliča jednostavnost života, obiteljsku ljubav i važnost očuvanja vjerskih vrijednosti kroz pripovijedanje. Kocijan uspješno prenosi mirnu, ali i duhovno bogatu atmosferu zimskog večernjeg okupljanja. Prikaz djece kako slušaju baku ukazuje na jačanje obiteljskih veza i prijenos tradicije, vrijednosti i priča s koljena na koljeno. Bakine priče o Isusu i anđelima podsjećaju na vjerske vrijednosti i svetost obitelji.

Pjesma „Opet u školi“ autora P.T.H., „pripovijest o Mirku dječaku koji je tražio raj na zemlji“, slovenski napisao Ks. Meško, pjesma „Ruže cvatu“ autora Karla Orsinija, pjesma

---

¹⁷ Detaljnije vidjeti u: Svensson, Jón Stefán. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/svensson-jon-stefan>.

„Topli dani“ autora Slovenec, priča „Vilenjak“ autorice Nade Kesterčanek, „Molitva svetom Mihovilu“ autora Prigorec, strip „Crni Dane i ovan“ autora Đ., slovačka narodna „Upokoreni kralj“ preveo Roko Branislav Klaić, pjesma „Napušteno gnijezdo“ autora Ajzenlefei Đuro, „Konac ljeta“, „Mala Lota“ Rudolf Maldini, „Stara dječja puška pripovijeda svoju prošlost“ autor Jules, „Kad se vrabac seli“ autor Gazda Miloš, „Mali Zdenko“ autor Drago Skelec (*Anđeo čuvar*, 1:1933:4-18).

MALI ZDENKO

<i>Imam oca, majku, brata</i>	<i>Imam vitkog konja</i>	<i>Imam što mi srce želi</i>
<i>I malenu seku</i>	<i>I mog starog medu.</i>	<i>I andela mog.</i>
<i>Imam dobrog druga,</i>	<i>Imam milu baku</i>	<i>A mog dobrog oca</i>
<i>Mog malenog zeku.</i>	<i>I staroga djedu.</i>	<i>Sačuvaro Bog!</i>

Pjesma "Mali Zdenko" autora Drage Skelca oslikava djetinjstvo, obiteljsku sreću i jednostavne radosti života. Kroz stihove, mali Zdenko izražava ljubav i zahvalnost prema svojim najbližima, uključujući roditelje, brata, sestru, prijatelje i kućne ljubimce.

Pjesma „Anđelu čuvaru“, ispjevala sv. Terezija od Malog Isusa, nastavak „pripovijesti o Mirku- dječaku koji je tražio raj na zemlji“, pjesma „Blagdan Anđela Čuvara“ autora Zvonimira Crnkovića, pjesma „Pred Tvojim oltarom“ autora Gnjatović Vjekoslava, pjesma „Ujutro“ autorice Štefice Parić, pjesma „U Kasnu jesen“ autora Z. Dončevića, „crtice iz mladih dana bl. Ivana Boska“ autora Petra Krešića, pjesma „Naša domovina“ autora Vitolda Galzinskoga (*Anđeo čuvar*, 2:1933:34-47).

Naša domovina

<i>Jedna miso puna plama,</i>	<i>Jedan život, jedne grudi,;</i>
<i>Snaga koju lav ne slama,</i>	<i>Jedno srce, jedni ljudi</i>
<i>Jedna pjesma sa dolina:</i>	<i>Jedan jezik pun milina:</i>
<i>To je naša domovina.</i>	<i>To je naša domovina.</i>

*Gdje truba javlja rodu:
Za dom, za slobodu!*

Gdje vile kliču sa planina:

Tu je naša domovina!

Stihovi pjesme izražavaju snažan nacionalni sentiment i ljubav prema domovini, te duboku emocionalnu povezanost s mjestom iz kojeg potječemo. U prvom dijelu pjesme, metafore poput "miso puna plama" i "snaga koju lav ne slama" ukazuju na hrabrost i strast koje građani osjećaju prema svojoj domovini. S druge strane, stihovi "jedan jezik pun milina" i "jedna pjesma sa dolina" ukazuju na bogatstvo kulture i tradicije koja povezuje ljude

Pjesma „Dođi Duše Sveti“, „Prvi dan u školi“, „Mali dirigent“ autora O. Ciprijan, „Na obali“ autora Rudolf M. Baričević, pjesma „Mlado đaće“ autora Vinka Friščića, priča „Dobri duh trokatnice“ autorice Štefe Jurkić, pjesma „Suša“ autora Slovenec, pjesma „U prirodi“ autora Tomislava Prpića, pjesma „Pod raspelom“, „Ptici“ autorice Rozike Kocijan, pjesma „Veče“ autora Zvonimira Crnkovića, priča „Kažnjena oholost“ autorice Nade Kesterčanek, pjesma „Isusu“ autora Stjepana Bešlina (*Anđeo čuvar*, 1:1934:1-24).

Pjesma „Početak škole“ autora Nevenko, „Bogu“ autor Stjepan Kindler, „Ave Maria“ autor Zvonimir Crnković, „Dobra djeca“ autor S.B., „Večer na selu“ autorica Ljubica Koščec, „Ljetno jutro“ autor Stjepan Bešlin, „Lastavica“ autorica Božica Vosner, „Noć“, „Ljetno veče“ autora Zvonimira Crnkovića, „Školski praznici“ autor V. Mišetić (*Anđeo čuvar*, 1:1935:2-21).

U časopisu Zvonimir Crnković objavljuje niz pjesama koje se ističu svojom impresivnošću i originalnošću, koje svojim poetskim ostvarenjem nadmašuju i neke najpoznatije autore. Pjesme su prožete snažnim slikama i emotivnim elementima koje osvajaju čitatelje na prvi stih. Primjerice u broju 1, za godinu 1935. Zvonimir Crnković objavljuje pjesmu pod naslovom „Noć“ (*Anđeo čuvar*, 1: 1935:15):

Zaspalo je selo i tihano snije,

Sa nebesa sjajem raja ogrnuti

a nad njim mjesec prostro svoje zrake,

silaze anđeli da nad djecom bdiju

milion zvijezda na njega se smije,

i zato se često može djecu čuti

drhtajući poput paučine lake.

kako u snu svome anđelu se smiju.

Stihovi odražavaju jednostavne, ali duboke ljepote života, sigurnosti djetinjstva i neizbrisivog utjecaja prirode i duhovnosti na ljudsku sreću.

Pjesma „Zmaj“ autor J. Došlić, „Posljednja ruža“ autorica Ljubica Koščec, „Guske“ autor V. Brož, „Predvečerje“ Sabljak Zvonimir, „Kosci“ autor Paula Štromar, „Majci“ autor A. Jerkov, „Naš vrt“ autor Barbarović Boris, „Veče“ Miško Vrlec, „Čudan san malog brace“ autor Zvonimir Crnković, „Bracina lađa“ autor Silvestar Mužina, „Operacija“ autor R., „Moda“ autor Boris Kolb (*Anđeo čuvar*, 1:1936:1-21).

Majci

<i>Moja mila majko:</i>	<i>Za sve tvoje trude,</i>
<i>Tvoje drage ruke</i>	<i>Za sve tvoje muke,</i>
<i>Imale su za me</i>	<i>Ljubim majko mila</i>
<i>Mnogo, mnogo muke.</i>	<i>Tvoje drage ruke.</i>
<i>Ti se za me brineš</i>	<i>Za svu tvoju ljubav</i>
<i>Čuvaš me od zala,</i>	<i>Prema svome čedu,</i>
<i>Zato evo tebi</i>	<i>Ljubim, mila majko,</i>
<i>Zahvalnica mala.</i>	<i>Tvoju kosu sijedu.</i>

Pjesma „Majci“ izražava duboku zahvalnost i ljubav prema majci. Kroz stihove autor ističe sve napore, brige i ljubav koje majka uloži kako bi zaštitila i brinula se za svoje dijete. Pjesma naglašava emocionalnu vezu između majke i djeteta, prikazujući majku kao simbol sigurnosti, topline i nesebične predanosti.

Pjesma „Anđeo čuvar“ autor Boris Kolb, „Jesen“ autorica Ljubica Koščec, „Jutros“ autor Ante Dubić, „Stado ide na pašu“ autor Kraljev, „Kukuriku – škola je tu!“ autor P. Đ., „Dvije pjesme o jednom mačku“ autor L. Vince, „Cicina“ mašina autor Silvestar Mužina (*Anđeo čuvar*, 1:1937:1-24).

JUTROS

<i>Jutros je rano jesensko sunce</i>	<i>Jutros je rano pastir sa stadom,</i>
<i>Zrakama svojim dragalo cvijeće.</i>	<i>Uz pjesmu ptica, pošo u goru</i>
<i>Bljesak se rose iskrio čudno,</i>	<i>Potok je mali žuborom svojim,</i>
<i>ko neke tajne ponoćne svijeće.</i>	<i>U valima bistrim, dočeko zoru.</i>

Pjesma sadrži elemente lirskog opisa prirode. Kroz slikovite opise prirode, autor oslikava mirnu atmosferu koja okružuje pastira dok krene s stadom u goru. Prvi stihovi govore o jutarnjem suncu koje blago obasjava cvijeće, stvarajući osjećaj topline i nade.

Pjesma „Na početku školske“ godine autor O. Ciprijan, „Prva škola“ *autorica* Sonja Lazić, „*Mljekaričina djeca*“ *autorica* Josipa Polić, „*Kada budem velik*“ *autorica* M. Zagorski (*Anđeo čuvar*, 1: 1938:33).

KADA BUDEM VELIK

Kada velik budem ja
reko mi je tata,
vrijednost će mi biti tad
cijela kila zlata!

Kupiću si konjića
i na njemu jašit
Idući u Afriku
sve ću ceste prašit.

Sada vrijedim samo pol,
al je dosta i to,
kada seka vrijedi tek
jedno staro sito!

Kotkuće će čekati
tata, mama, seka,
Spremiće mi žemičku
sa šalicom mlijeka.

Poći ću u Afriku,
to je prva želja:
i od toga nema mi
većega veselja.

A kad kući dođem ja,
donijeću im zlata,
pa će se veseliti
mama, seka, tata...

Autorica M. Zagorski kroz stihove izražava dječje snove, maštanja i ambicije, koristeći jednostavan jezik i živopisne slike. Pjesma je napisana u jednostavnom i ritmičnom stilu, što je karakteristično za dječju poeziju.

Može se uočiti da časopis objavljuje pjesme prema tematskoj raspodjeli. S obzirom na to kako se mijenjaju mjeseci u godini, tako se u časopisu objavljuju i pjesme koje su prigodne za svaki od tih mjeseci.

U časopisu *Anđeo čuvar* objavljen je veći broj priča, a najznačajniji autori su bili Štefa Jurkić koja objavljuje priču u deset nastavaka, „Dobri duh trokatnice, Nada Kesterčanek „Vilenjak i Kažnjena oholost“, Ž. „Ciganin i Litavac“ i „Kukavica“, Fedor Taš „Mali“, Roko Klaić „Upokoreni kralj“ - prijevod, Jagoda Truhelka objavljuje priču u pet nastavaka „Svoja kućica“, Gabrijel Đurak objavljuje priču u dvadeset devet nastavaka „Kako su Cujo i Piplić

izlupali krampus“, Vendelin Gasman “Anđeo čuvar malog Mirka“, S.B.B. milosrdnica „Božićna priča“ (*Anđeo čuvar*, 5:1935:117). Štefa Jurkić objavljuje priču u deset nastavaka „Dobri duh trokatnice“ u kojoj su vidljivi religijski motivi: „Marijo, nemoj gubiti pouzdanja“, reče muž i ustane sa sanduka. Podigne poklopac, izvadi staru sliku Gospinu, svu već pocrnilu, a nije imala ni okvira. Onda se ogleda po zidu, gdje bi je objesio“.

Nada Kesterčanek objavljuje kratku priču „Kažnjena oholost“ iz koje se može izvući pouka malim čitateljima. Ova književna vrsta obično se fokusira na razvoj likova i radnju unutar ograničenog vremenskog okvira. U ovom slučaju, priča prikazuje događaje u kojima se prikazuju odnosi između likova, moralne poruke i suprotstavljanje oholosti i poniznosti. Kroz sukob između Ljubice i Marte, priča istražuje teme prijateljstva, izbora i posljedica tih izbora.

„Da se vratim i pođem za njom? Ne, nikad ne! Poći ću cestom jedino ako se Marta vrati i zamoli me da pođem s njom. Neću se valjda poniziti i trčati za njom“ (*Anđeo čuvar*, 1:1934:20-21). Glavni likovi u pričama uvijek bi bila djeca, te su na taj način mali čitatelji mogli pronaći sebe i poistovjetiti se s njihovim ulogama. Kroz njihove pustolovine mogu doživjeti zanimljive avanture, izazove i neizvjesnosti, a ujedno su imali primjere o hrabrosti, povjerenju, prijateljstvu i zajedničkim suradnjama, suočavanju s preprekama i na kraju uspjeh u pronalasku rješenja.

U časopisu *Anđeo čuvar* objavljen je značajan broj pripovijetki, osim neafirmiranih pisaca koji su pridonosili književnoj sceni, među njima su bila imena i poznatih autora. U časopisima se nudio velik broj različitih stilova i tematike pripovijetki, polazeći od svakodnevnih životnih situacija do moralno – poučnih sadržaja. Među brojnim pripovijetkama, pronašao se i velik broj onih koje nisu imale potpisanog autora, te su bile potpisane pseudonimom ili inicijalima. Autori koji najčešće objavljuju su Matej M. Šimonić, Zvonimir Crnković, Rudolf Maldini, Jules, Slavica P., J. Silkra, Ž., M. Škrinjar, Marica Žuljević, Gregorović Joza, u ranijim godištima objavljena je i pripovijetka „Prva krađa“ I.B. Mažuranić, Nada Kesterčanek, Rudolfo Franjin Magjer, Franjo Obelić, Stjepan Bešlin i Fedor Taš. Pripovijetka „Kukavica“ autor Ž. (*Anđeo čuvar*, 5:1935:14), „Neću da lažem“ autor J. Silkra (*Anđeo čuvar*, 1:1935:20), „Povratak Kristu“ (*Anđeo čuvar*, 1:1936:8-9), pripovijetka „Zvonce“ autor Ivan Kovačić (*Anđeo čuvar*, 5:1932:100-101). Ova pripovijetka se dotiče emotivnih tema, koristi simboliku (poput zvonca koje predstavlja gubitak i tugu) i stvara slikovite prikaze prirode i osjećaja. Narativ ima elemente bajkovitosti i sentimentalnosti, što je čini karakterističnom za žanr koji istražuje ljudske emocije i moralne poruke.

Primjer pripovijetke iz 1936. godine, autorice Marice Žuljević, pod naslovom „Slijepi crnac“:

„Bilo je to u Čikagu, sjevernoameričkom gradu. Djevojčice se igrale na ulici. Uto je naišao neki slijepi crnac, sve pred sobom udarajući i pipajući štapom. Kad je došao nakraj ulice, stao je i čekao da ga milosrdna ruka prevede na drugu stranu. To su gledale djevojčice. Uto se odvoji Anelka od svojih drugarica, pride crncu i zapita ga, hoće li preko. On kimnu glavom, da želi. Anelka mu pruži ruku i prevede ga. Kad se vrati natrag družicama, sve su je posprdno gledale. Jedna će joj: Idi si kući operi ruke, jer si se dotakla crnca. Naide nato Velečasni. Da osramote Anelku, reknu mu što je uradila. No on pogladi njenu kosu, pa će joj: Budi uvijek tako uslužna, jer pred Bogom smo svi jednaki. Bog ti naplatio“(Anđeo čuvar, 1:1936:15).

Ova pripovijetka se bavi temama solidarnosti, empatije i rasne jednakosti, što su česte teme u književnosti. Kratak format i narativna struktura ukazuju na to da je riječ o pripovijetci koja se bavi jednim konkretnim događajem i njegovim posljedicama.

U časopisu *Anđeo čuvar* u broju 1, za godinu 1930. objavljen je igrokaz „Vesele lutke“, glavni likovi su djevojčica Zdenka i njezine lutke Boltica, Nada, Zlata i Marica.

„Soba: U pozadini divan, a s obje strane mali stolci, klupčice i krevet, na kojima sjede lutke.

Zdenka: Ah, kako je to ludo. (Plašljivo:) Kako su samo mogli takvo šta učiniti! (Plače.) Eto, tata i mama odoše na zabavu, a mene su ostavili. Ah, mama, moja mama! Zašto ja ne smijem ni- kuda! Tata uvijek kaže, da sam premalena. (Čeznutljivo:) Oh, kad ću već jednom biti velika! Onda, onda ću svakamo ići. (Šuti i zamišljeno gleda.) Ah, kad će to biti? Sada mi uvijek govore, neka se igram s lutkama. Ja to ne mogu. (Ljutito:) I nikako ne ću. Eto, baš ne ću. (Ide prema divanu i govori lutkama:) Tako ste mi do- sadne i odvratne, vi glupe i ukočene bebe. Ne znate niti hodati, ni skakati, ni govoriti. Eto, ništa ne znate. I onda neka se ja s vama zabavljam? - Oh, kako ste glupe! Ne ću vas ni gledati. (Legne na divan, pokrije si oči i zaspe)“.

Zatim, igrokaz „Siroče“ koji se odvija u 4 čina, u kojem su likovi djevojčica Jelica, Jeličina majka, Jeličin otac, maćeha, djevojčice Danica i Vlasta i dječaci Slavko, Joško i Tomica (*Anđeo čuvar*, 8:1933:197-203). Tekst „Siroče“ prikazuje život i svakodnevicu djece, posebno djevojčice Jelice, koja se nosi s gubitkom svoje majke. Radnja se odvija u njihovoj kući, a kroz dijalog između djece otkrivaju se njihova osjećanja i sjećanja na majku. Jelica pokazuje svoju nježnost prema cvijeću i povezuje ga s majkom, što ukazuje na nostalgiju i čežnju za izgubljenim djetinjstvom.

U časopisu *Anđeo čuvar* u broju 1, za godinu 1930. objavljena je legenda bez potpisanog autora pod naslovom „Jabuka“, koja govori o Židovu koji se na smrtnoj postelji pokrstio, a u broju 1, za godinu 1935. objavljena je legenda „Pjevanje ljiljana, u kojem su glavni junaci djeca i anđeli, autora M. Trstenjaka. U samom naslovu vidimo kako su biljkama, ljiljanima dane nadnaravne moći što možemo vidjeti iz citiranog dijela:

„Na vrhu brežuljka anđeo ih je zaustavio. Sa svih strana čulo se pjevanje, tako da djeca nisu mogla izreći ni jednu riječ. Tada su vidjeli da su to pjevali ljiljani. Zapanjeno su stajali pred ljiljanima. Anđeo je vidio da ga žele pitati o svemu tome, pa im je počeo govoriti: Sada se nalazite u vrtu na nebeskim vratima. Kadgod se na zemlji rodi koje dijete, ovdje u vrtu jedan ljiljan otvori svoj cvijet i počinje pjevati. Tako se neprestano razvijaju novi pupoljci i povećava se zbor pjevača. Čuvari ovog vrta jesu anđeli. Oni dobro poznaju svu djecu na zemlji i točno znadu gdje je ljiljan svakog pojedinog djeteta. Ali kad na zemlji koje dijete dođe na svijet, ne procvate ljiljan samo u ovome vrtu, nego u srcu novorođenčeta procvate još jedan ljiljan. Ako cvijet u dječjem srcu spusti svoju glavu, onda i ljiljan u ovom vrtu počinje da vene i njegova pjesma zvuči sve tiše. Ako ljiljan u čovječjem srcu posve uvene, zamre pjesma njegovog ljiljana u ovom vrtu i cvijet se osuši!“ (*Anđeo čuvar*, 1:1935:11-13).

Od književnih vrsta, basne su bile najviše prisutne u časopisu *Anđeo čuvaru*, a neke od njih su: u broju 1, za godinu 1932. objavljena basna „Lisica i roda“, bez potpisanog autora, zatim u broju 1, za godinu 1934. basna „Priatelji“. U broju 1, za godinu 1935. objavljena je „Lisica i jež“, autorice potpisane inicijalom Ž. Basne su kratke priče koje obično uključuju životinje kao likove i često sadrže neku moralnu pouku. U ovoj basni, odnos između lisice i ježa prikazuje vrijednost mudrosti i snalažljivosti, čak i kada neko ima manje mudrosti u odnosu na drugog. Ono što se može izvući iz ove basne je da je ponekad bolje imati jednu dobru ideju nego mnogo planova koji mogu biti loši i nekorisni.

Bajka „San male Zlatice“, autorice Slavice P. objavljene 1935. godine (*Anđeo čuvar*, 1:1935:15-16) koja uključuje elemente mašte i snova, govori o djetinjstvu i odrastanju, te se koristi za prenošenje moralnih i duhovnih poruka. Upravo u ovoj bajci, fokusira se na dječju radoznalost, potrebu za vjerom te ljepotu snova i maštanja. Likovi su jednostavni, a zaplet se vrti oko dječje želje za istraživanjem i iskustvima koja su izvan stvarnosti.

Gotovo sva djela u časopisu su popraćena slikama kako bi i oni najmanji, što još ne znaju slova i brojeve, mogli pratiti tekst. U časopisu su također objavljivani radovi misionara i događaja iz misije, primjerice objava s naslovom „Kako su me prekrstili“?, bivšeg urednika o.

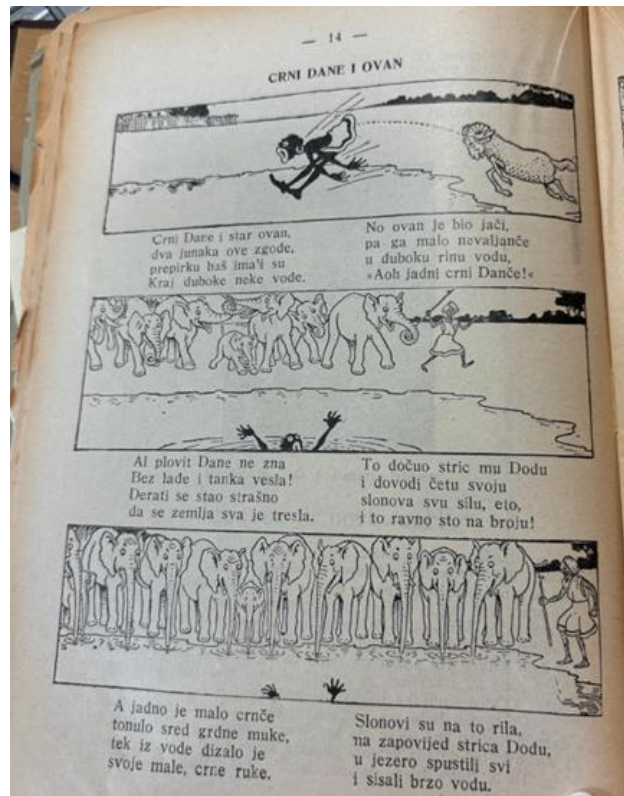
Aleksije Benigar koji prenosi čitateljima kako je na kineskom tlu kao misionar. Često bi i Anđeo čuvar poslao pismo uredništvu da se pozdravi s čitateljima i što je sve vidio na praznicima i podsjeća kako opet treba biti pobožan kad je došla škola i da će zažmiriti na loše navike na praznicima jer ih voli i zna da su dobri. Naime, spominju se i opisuju poznate osobe iz javnog života poput Kralja Aleksandra, svetac Vjenceslav mučenik, kralj Petar II Karađorđević i drugi o kojima djeca stječu znanja te se čitatelji informiraju se o nadolazećim blagdanima i svetkovinama. Na listovima časopisa daje se prilika i mladim pjesnicima u rubrici naslova „Studije za mlade pjesnike“. Časopisom se prožimaju šale, mudre izreke koje su postavljene na donjem dijelu stranica (*Anđeo čuvar*, 1:1932:3-7).

Rubrika „Zagonetke“ nisu se sastojale samo od pisanih pitalica, već su obuhvaćale i različite oblike poput rebusa, nadopunjaljki i zagonetki s brojevima. Čitatelji su imali priliku poslati vlastite zagonetke, a odgovori su se objavljivali u sljedećem broju časopisa u rubrici "Odgonetke". Na taj način čitatelji su sudjelovali i dijelili svoje zagonetke s drugima. Rubrika pitalice: sadržavala je nekoliko kratkih zagonetki čiji su se odgovori nalazili na idućoj stranici časopisa.

Rubrika u kojoj su se objavljivali stripovi pojavila se krajem 30-ih godina, a stripovi su se objavljivali u nastavcima na posljednjim stranicama časopisa, prije odjeljka za zabavu i razbibrigu. U početku su stripovi bili kraći i sadržavali su manje likova i pokreta, dok su kasnije postali bogatiji u sadržaju i prešli su iz crno-bijelih u boje. Stripovi su pojavom izazvali pomamu publike, a posebice dječje. Strip je tridesetih bio percipiran kao šund¹⁸, te je trpio napade pedagoga i dječjih književnika, smatrajući kako pod utjecajem kriminalističkih stripova raste maloljetnička delikvencija. Žanrovi u kojim je strip bio zastupljen su westerni, pustolovni i kriminalistički, veliku pozornost su imali fantastični stripovi po uzoru na animirane filmove, dok se sentimentalni uopće i ne spominje (Lovrić-Kralj, 2014:218).

---

¹⁸ Velik broj članaka u različitim pedagoškim časopisima upozorava na štetan utjecaj loše ili „šund“ literature.

Slika 1. Strip

Rubrika „Zdravlje“ je sadržavala članke o različitim utjecajima zdravog načina života. U njoj su se objavljivale informacije o zdravoj prehrani, pojedinim namirnicama, njihovom nutritivnom sastavu i blagotvornom djelovanju na tijelo: „Preporučajte svuda: Da svako dijete koje polazi u školu, uzima redovito „Energin“ za jačanje krvi, živaca i apetita. Djeca, koja uzimaju redovito „Energin“ dobrog su apetita i otporni proti svim oboljenjima“ (*Andeo čuvar*, 1:1934:33).

U školskoj godini 15. i 16. pojavljuju se prvi zapisi u notnom obliku „Što je meni sveto“ i „Uspavanka“, te od poznatih hrvatskih glazbenika javljaju se Kamilo Kolb sa skladbom „O Isuse, spase naš“, Krsto Odak sa „Uspavanka malom Isusu“ i Ivan Kokot sa skladbom „Grlica“ i „Sretna Nova Godina“ (Hoblaj, 2005).

4.2. Časopis *Mladost*

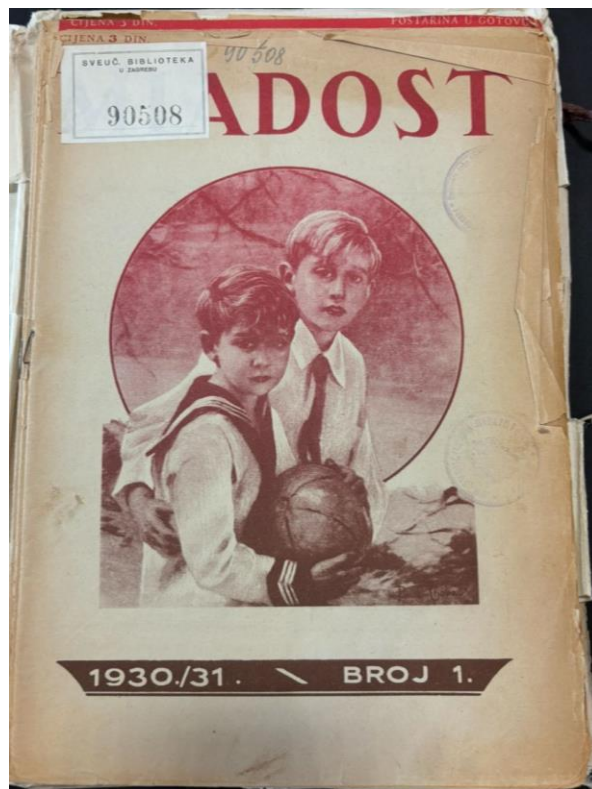
„*Mladost*“ je bio časopis namijenjen hrvatskoj katoličkoj mladeži. Kako navodi Batinić (2004.), mjesečnik je na jednom dijelu časopisa donosio sadržaje namijenjene odgoju katoličke muške mladeži, pa već u prvom broju uredništvo poručuje kako „*Mladost*“ treba naručiti svaki

katolički momak (Mladost, 1921.). Časopis je poticao osnivanje katoličkih omladinskih prosvjetnih društava, s ciljem da postanu škole i rasadišta zdrave kršćanske prosvjete.

Prvi broj „*Mladosti*“ izašao je 1. svibnja 1921. godine u Zagrebu, a prestaje biti aktivan 1934. godine. Do trećeg godišta, časopis je imao 16 stranica, a potom se proširuje na 24 stranice, što je doprinijelo pojavu ilustracija i raznolikih sadržaja. Časopis je tijekom godina svoga rada mijenjao svoj podnaslov. Od 1. do 4. godišta, časopis je nosio naziv „Glasilo hrvatske katoličke mladeži“, dok je od 5. do 9. godišta bio poznat kao „List za hrvatsku katoličku omladinu“. U razdoblju od 10. do 12. godišta, zvao se „Ilustrovani časopis za omladinu“, a od 14. godišta preimenovan je u „List za katoličku omladinu“. Od 12. godišta mijenja naslov u „Krijes“, te se karakterizira kao časopis za niže razrede srednjih škola radničku i seljačku mladež. Časopis je nastavio s radom još dvije godine prije nego što je prestao izlaziti (Batinić 2004:71).

Na koricama časopisa, svako godište je imalo različite slike na prednjoj stranici i na stražnjoj stranici. U broju 1, za godinu 1930. na prednjoj stranici omota su bila „Dva mala nogometaša“, a na stražnjoj stranici bio bi tiskan strip. U ovom broju „Gazda Luka, slikar i lav“. Dok je u broju 9-10, za godinu 1931. na prednjoj stranici omota imala „Brata i seku“ na ljetnom izletu, na stražnjoj stranici strip „Mali Miško i stražar“.

Slika broj 2. Prednja strana korica časopisa

Slika broj 3. Prednja strana korica časopisa

4.2.1. Urednici i suradnici

Tijekom 13. godina djelovanja časopisa, od 1921. do 1934. godine, mnogi su autori uređivali njegov sadržaj, a to su sljedeći: Emerik Čunko i Jerolim Malinar (god. 1), Mirko Čunko (god.2/br. 1-7), Pavao Jesih (god.2/br. 8-12), Avelin Čepulić i Jerolim Malinar (god. 3), Josip Andrić i Jerolim Malinar (god. 4), Velimir Deželić, sin i Jerolim Malinar (god. 5), Velimir Deželić, sin (god. 6), Velimir Deželić i Mate Ujević (god. 7/br. 1-10), Mate Ujević (god.7/br. 11-12 do god. 9/br.1), Ivo Horvat (god. 9/br. 2-10 te god. 12) i Josip Andrić (god. 10-11 te god. 13-14). Urednik Mate Ujević, nasljednik Dželića, najviše pažnje posvećuje poučnim člancima, donosi priloge o Hrvatima koji žive van domovine nastojeći proširiti skupinu čitatelja stvarajući časopis namijenjen mladima i obitelji. Urednik Josip Andrić donio je novo ruho „Mladosti“ pokrenuvši prilog pod nazivom „Mala mladost“, koji je bio namijenjen najmlađima (Batinić, 2004). Suradnici časopisa su bili mali čitatelji koji su slali svoje uratke uredništvu.

4.2.2. Rubrike *Mladosti*

Struktura časopisa „*Mladosti*“ bila je organizirana tako da je prvi dio bio posvećen poučnim člancima, kao i člancima o aktualnim političkim i društvenim događanjima u državi, legendama, pričama i pripovijetke raznih autora. U drugom dijelu časopisa nalazile su se rubrike poput: športa, društvene igre, glazbe, amaterska kinematografija, foto-amater, za časak zabave, zagonetke i na posljednjoj stranici časopisa nalazio se strip.

Na početku svakog časopisa, urednik bi se obraćao svojim čitateljima i suradnicima u broju 1, za godinu 1930. rubrika „Nova mladost nova radost“:

„Jesen je došla, škole su počele i svi smo željno čekali, kada li će nam doći znanica i drugarica naša „Mladost“, koju smo prošle godine tako svi zavoljeli. Znali smo da će nam opet doći, ali smo je to nestrpljivije očekivali. Već smo se pobojali da je možda neće ni biti, kad eto je ... Jelte, da se svi radujete što je opet imate, što će nam slobodno vrijeme opet kratiti zanimljivostima u kojima joj nema nadaleko premca? Znamo, dragi mladi prijatelji, znamo da vam je „Mladost“ srcu prirasla ovakva kakva je sada. Znamo da je vama svakom u duši živa želja za ovakvim štivom ovakvom poukom i ovakvom zabavom kakvu vam naša „Mladost“ dala. A ona i hoće samo to da vam ugodu i koristi, hoće da pogodi ono što vaše mlade duše žele i trebaju, hoće da vam bude mila i nerazdruživa pratilica kroz vaše mlade dane. Pružite joj ruku, uzmite je i prigrlite: vidjećete, koliko ćete nove radosti imati uz nju. Pričaće vam priče koje će

vas razdragati i oplemenjivati, i kazivače vam o stvarima koje će privlačiti vaše zanimanje i obogaćivati vaše znanje. Sve vještine koje danas vladaju mladenačkim svijetom naći će odjeka u „Mladosti, počevši od športa pa sve do najnovije amaterske kinematografije. A ne zaboravlja ni najmlađeg, vašeg bracu i seku kojima će naša „Mala Mladost“ svaki put da se raspripovijeda... Za sve to traže „Mladost“ samo ovo: da joj uredno svaka tri mjeseca unaprijed namirite svoju pretplatu i da joj među svojim drugovima nađete još po kojeg pretplatnika. Znamo da ćete to rado činiti, i zato će se, budite uvjereni, „Mladost ove godine još više trsititi, da vam doista bude najveća radost“ (*Mladost*, 9-10:1930:1).

Također, na istoimenoj stranici rubrike, urednik bi podsjećao svoje mlade suradnike da šalju fotografije za amatersku rubriku, zanimljive i raznolike zagonetke, fotografije svojih utakmica i klubova te fotografije svojih tamburaških zborova.

Tekstovi u časopisu su velikom većinom bili popraćeni i slikama i fotografijama, primjerice na stranici jedan, naslikane su djevojčice kako čitaju časopis „Mladost“ slikarice M. Girard-Rebache, uz naslov „Čovjek vrijedi toliko, koliko kao mladić nauči“, autora Luke Perinića. Perinić u tekstu navodi kako je biskup Strossmayer jednom prigodom upravio mladeži ove riječi:

“ Učite, djeco i opet učite, jer je sada vrijeme za nauku. Poslije ćete kao ljudi samo toliko vrijediti, koliko ste kao mladići naučili“ (*Mladost*, 1: 1930: 1).

Časopis je sadržavao (1: 1930: 9-10) nekoliko legendi, članak „Kakav oblik ima zemlja“, pripovijetka „Tri mala zarobljenika“ autorice Antice Juras, pripovijetka „Zrakoplovom u smrt“, „Sumnjivi drug autora Vojmila Rabadana, članka Stanko Vraz, Postanak alfabeta, priča Nad oblacima, Zašto je more slano?, autora J.S., priča Kako je došao do nas krumpir?, članak Pogađanje, dana, mjeseca i godine rođenja,.. Spominju se i fotografi kao i slikari: Keystone Kiew Co., V. Benčić, foto Zuppert, foto D. Šulenta,...

Rubrika „Šport“ donosila je sve novosti iz sporta mladih u kojima su obavljene slike suradnika koji su poslali iz svojih klubova, te je u rubrici i opisano kako se igra pojedini sport. Primjerice, golf, polo-igra na konju, zatim ragbi i hokej na ledu. Urednik navodi kako je cilj među omladinom prošiti zanimanje za šport, a da ne bude samo nogomet (*Mladost*, 1:1930: 9).

Rubrika „Društvene igre“ je informirala mlade čitatelje o pravilima neke igre, a u ovom broju bilo je riječ o šahu (*Mladost*, 1:1930: 12).

Rubrika „Mladi tamburaš“ prikazivala je fotografije mladih tamburaških zborova, a u ovom broju to je bilo „Hrvatsko katoličko omladinsko prosvjetno društvo „Branimir“. Kratko su opisani tamburaški terceti i kvarteti (*Mladost*, 1: 1930: 13).

Rubrika „Amaterska kinematografija“ donosi članak kako je autor Dr. J. A. „filmovao“ svoje selo kada je nabavio fotografski aparat, te iz članka saznajemo kako nijedan časopis osim *Mladosti* nije posvetio pažnju amaterskoj kinematografiji. Urednik opisuje i početke prvih fotografskih aparata i filmova.

Rubrika „Igre“ obuhvaćala je razne primjere igara za djecu, koje su se mogle igrati unutar kuće ili na otvorenom, a nazivi igara su: Slijepi miš, Sakriveni rubac, Jastreb, kvočka i pilići,... (*Mladost*, 1: 1931: 12-13).

Rubrika „Za časak razbibrige“ donosila je korisne savjete kako izraditi nešto, primjerice kolica za mlađu braću u kojima oni mogu vući svoje igračke, kako napraviti čvor na konopu ili kako napraviti ručicu kada nosimo neke teške stvari.

Rubrika „Zagonetke“ su osim križaljki i dopunjaljki, sadržavale i logogriffe, šarade i posjetnice. kao i u časopisu *Anđeo čuvar*, suradnici su slali svoje odgonetke na uredništvo, naime, kod časopisa *Mladost* urednik je nagrađivao pet odgonetača novom knjigom.

Rubrika „Strip“ (godište 11: broj 1: 1930.) objavljen je kratki strip *Gazda Luka, slikar i lav* koji je prikazan u crno-bijeloj tehnici, što je karakteristično za to vrijeme izlaženja časopisa. Struktura stripa je također promijenjena s obzirom na to da su prije slike bile bez teksta.

Slika broj 4. Strip

U časopisu *Mladost*, u godištima koja sam istraživala, pronašla sam nekoliko priča koje su bile potpisane pseudonimom. Kao i kod prethodnih časopisa, glavni junaci priče su bila djeca. Teme su oblikovane tako da su bliske i razumljive za dječji uzrast, kako bi se djeca povezala s junacima i njihovim avanturama. Teme uglavnom bivaju o prijateljstvu, raznovrsne avanture, istraživanja, kao i situacije s kojima se djeca susreću svaki dan na ulici, u školi i kod kuće. U časopisu su objavljene priče: „Tri morsa zarobljenika“ autorice Antice Juras, „Sumnjivi drug“, autora Vojmila Rabadana i „Nad oblacima“ autora J.S.

U časopisu *Mladost* (godišće 11; broj 1; 1930.) objavljena je legenda bez naslova, autora Claude Renaudy (L.P.) koja govori o narodu iz prastarog doba i njihovom okrutnom kralju.

4.3. Časopis *Vrtić*

Časopis *Vrtić* je bio dobro prihvaćeni ilustrirani mjesečnik namijenjen dobroj djeci, a njegov sadržaj je bio osmišljen kako bi pozitivno utjecao na vjersku i moralnu svijest malih čitatelja. Raznolik broj priča, pjesama i poučnih tekstova poticao je djecu na razmišljanje o vrijednostima kao što su duhovnost, prijateljstvo, ljubav, poštenje. Prvi broj *Vrtića*, izdala je 15. rujna 1931. godine Marijina kongregacija djevojaka u Zagrebu na trideset stranica, a pokrenuo ga je svećenik i kateheta Marko Klarić, pa tako uz Anđela čuvara, djeca su imala još jedan katolički časopis. Mjesečnik je izlazio svakoga 15. u mjesecu, osim srpnja i kolovoza, a za Uskrs i Božić je izlazio kao dvobroj. Cijena mu je iznosila 10 dinara na godinu. Časopis je bio ilustriran i pomno osmišljen, a svaki broj časopisa koji je izlazio, bio je tiskan u drugoj boji. Podnaslov časopisa je uvijek bio isti.

Tijekom godina izlaženja promijenilo se nekoliko urednika časopisa, a to su: Marko Klarić (god. 1 do god. 6), nakon preseljenja časopisa u Sarajevo urednik postaje Ivan Pavlinac (god. 6 do god. 7), Ivan Starčević (god. 8-10), Franjo Kralik (god. 10 do god. 14). Od suradnika najvjerniji su bili učenici gimnazija, učiteljskih i građanskih te sjemeništa, koji osim što pišu i ilustriraju. Svaka je tema bila ilustrirana privlačnim slikama koje su dodatno poticale maštu i suradnju djece.

4.3.1. Rubrike

Časopis *Vrtić* imao je pažljivo osmišljenu strukturu koja je pružala čitateljima raznoliko iskustvo. U prvom dijelu časopisa, urednik se obraćao svojim malim čitateljima pri čemu se

stvarala bliska povezanost i suradnja, koja je u početku bila naslovljena samo kao Poruka uprave, a kasnije kao Pošta dijeleći novosti i zanimljivosti iz svijeta dječje književnosti. Izgled i struktura časopisa Vrtić ima sličnosti s prethodnim časopisima, ali su promijenjene neke rubrike kako bi se prilagodile čitateljskim interesima. Časopis je bio organiziran na sličan način kao i časopis *Andeo čuvar*. Održavala se komunikacija s malim čitateljima koji su iščekivali riječi pohvale urednika, objavljivalo se o radu dječjih katoličkih udruga i katoličkih misija, objavljivali su se životopisi svetaca. Nakon uvodnog dijela obraćanja urednika, uslijedio je bogat izbor rubrika poezije i proze. U ovom dijelu časopisa čitatelji su mogli uživati u velikom broju priča i stihova koji su poticali dječju kreativnost i maštu. Od klasičnih bajki do suvremenih priča, djeci se pružala mogućnost da se poistovjećuju s likovima i na taj način nauče važne lekcije iz života koje su mogli primijeniti u svojoj okolini. U drugom dijelu časopisa bile su rubrike Za naše male s velikim brojem priča, šala, igrokaza i pripovijesti, a glavnu ulogu imala su djeca. Na posljednjim stranicama, čitatelji su imali niz zabavnih aktivnosti koje su služile djeci kao zabava nakon tekstualnog dijela. A tu su smještene križaljke, pitalice, skrivačice i zagonetke, koje su dodatno obogatile sadržaj i potaknule aktivnost malih čitatelja. Igre nisu samo služile kao zabava, one su također imale ulogu za poticanje razvoja kritičkog razmišljanja, načina i rješavanja problema u kojem su se nalazili, te je na taj način časopis pružao djeci inspiraciju, zabavu ali i priliku za učenje kroz različite oblike sadržaja. Čitatelji su u različitim rubrikama mogli pronaći bogate sadržaje poput crtica, zanimljivih dijaloga, veselih igrokaza, priča i duboko emotivnih pripovijedaka, koje su omogućavale čitateljima viđenje drugih svjetova i na taj način proširujući njihovu maštu i inspiraciju. Različitim rubrikama, bilo da je riječ o duhovnim pričama ili pričicama, sadržaji su bili smišljeni kako bi poticali na razmišljanje, zabavu i pružili poučno iskustvo.

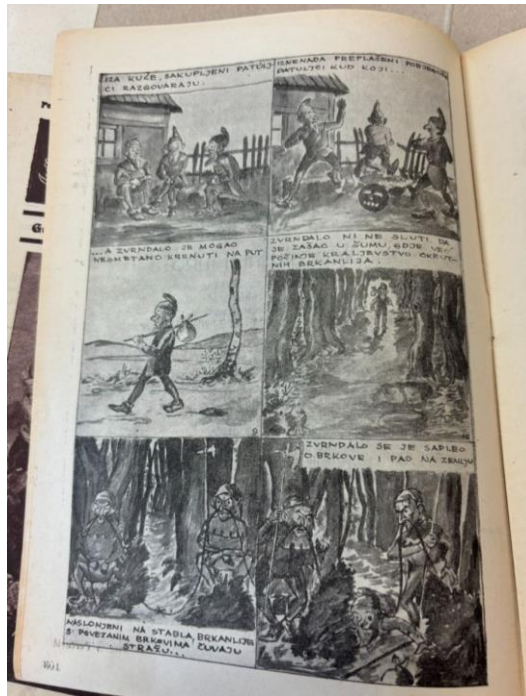
U rubrici „Poruka uprave“, urednik se na duhovit način i kroz zabavne komentare obraćao čitateljima te bi im na taj način javljao najnovije vijesti vezane za časopis, ali i moguće pogreške u časopisu. „Poruka uprave. Ove godine izlazit će *Vrtić* točno u svoje vrijeme svaki mjesec. Molimo naše dosadašnje čitače i prijatelje, da nam ostanu vjerni, a da nam po mogućnosti nađu i više čitatelja i prijatelja u krugu svojih znanaca. U ovome broju šaljem čekovne uplatnice i molimo, da nam se odmah pošalje pretplata. Dva puta daje, tko brzo daje. Tko duguje štogod za prošlu godinu, molimo da podmiri dug. Dug je zao drug. Tko nam može još poslati dar za fond Vrtića hvala mu unaprijed“! (*Vrtić*, 1:1935:1).

Rubrika „Za naše najmanje“ je bila pravi izvor za male čitatelje čineći njihov književni svijet još bogatijim raznovrsnim pričama i šalama, pripovijestima, ali i nabožnim pričama i

pjesmicama koje su bitne u razvoju od malih nogu. Uz svaku priču ili pjesmu bile su zanimljive i zabavne ilustracije, a neke od ilustracija izrađivali su i mali suradnici časopisa što je poticalo kreativnost suradnju druge djece.

U rubrici „Pokušaji i prvenci“ su posebno mjesto imali mladi autori i suradnici koji su bili u početcima sa svojom spisateljskom karijerom. U časopisu su imali priliku da predstave svoje radove čitateljskoj publici i na taj način otvorili svoja vrata svijetu. U rubrici su se uključili svi talentirani i entuzijastični mladi spisatelji koji su prikazali svoje osjećaje i misli kroz literarne oblike. Pružajući raznovrsne teme i stilove, bili su kao pravo osvježenje i bili poticaj za početak novih karijera, a ujedno i novo ruho za kulturnu scenu, pružajući uvid u nova iskustva koje mladi autori donose. Rubrika „Mala pozornica“ obuhvaćala je zabavne igrokaze za djecu, a glavni likovi su bila djeca i njihovi bližnji, poput brižne bake, nježne majke, prijatelji te fantastični likovi anđeli i patuljci. Svaki igrokaz u časopisu nosio je važnu pouku o prijateljstvu, obitelji, poštenju ili hrabrosti. Na taj način, djeca su se susretala s izazovima i učili važne životne pouke. U „Maloj pozornici“ stvarali su se nezaboravni trenuci i zajednička druženja djece i njihovih roditelja i zbog toga, rubrika je bila mjesto za poticanje kreativnosti i razvoja, unaprjeđenje komunikacijskih vještina i ljubavi prema kazališnim daskama.

Rubrika „Strip“ nije se redovito pojavljivala u svakom izdanju, a tijekom istraživanja pronašla sam je u broju 4, iz 1940. godine, a teme su bile pustolovnog žanra. Pustolovni stripovi tog razdoblja obično su bili bogato ilustrirani, s dinamičnim prizorima i snažnim likovima, što je dodatno privlačilo mlade čitatelje. Njihove priče su uključivale elemente fantastike i magije, pružajući čitateljima bijeg od svakodnevice.

Slika broj 5. Strip

Rubrika „Zagonetke“ su kao i u prethodnim časopisima bile smještene na kraju časopisa. U početku ih je bio mali broj, no s vremenom se proširuje te donosi veći izbor različitih zagonetki. Vidimo kako su i boje u časopisu živahnije što je vizualno i privlačnije dječjem oku. Raznovrsne zagonetke djeci nude izazov u pronalasku rješenja, zabavu i kreativno razmišljanje. S obzirom na veći broj zagonetki, čitatelji su mogli birati između jednostavnih, klasičnih zagonetki ili rješavati malo složenije primjere koji zahtijevaju malo veći trud.

Prvi notni zapisi koje sam pronašla u godištima koje sam pretraživala su: „Pjesma o Svetoj Tereziji od Maloga Isusa“ koju je urednik uglazbio, a spjevala časna sestra (*Vrtić*, 1:1931:10) Pjesma je napisana tako lagana, da je sva djeca mogu bez ikakvoga truda naučiti pjevati, zatim je objavljena pjesma „Marijinog vjenčića“ koju je uglazbio urednik maloj kongregaciji djevojčica, a spjevala ju je Teta Mira (*Vrtić*, 2:1931:37-38).

U časopisu *Vrtić*, pojavljuje se veći broj pjesama, a najčešće objavljuju Teta Mira (Mira Preisler), Nine (Nikola Buconjić), Pax, Sestrica, Stjepan Perčević, Krnec Anica i Etinger. Primjerice, u broju 2 za godinu 1931., Sestrica objavljuje pjesmu pod naslovom „Isuse, Kralju:

*Isuse, Kralju
Preljepi, blagi,
Mojemu srcu*

*Što si Ti dragi!
Podaj mi slatke
Ljubavi svoje,
jer za njom žeda
Srdašce moje!
Daj, da bi na njem
Biseri sjali,
Marijin jer sam
Cvijetak ja mali!*

Pjesma odražava osjećaje poniznosti, želje za bliskošću s Bogom i vrijednost ljubavi i milosti koju on pruža. Motivi poput "biseri" i "cvijetak" simboliziraju ljepotu, čistoću i skromnost, ukazujući na to da pjesnik vidi sebe kao malog, ali dragocjenog u Božjim očima, povezujući se s Marijom i njenom ulogom u kršćanskoj vjeri.

Naime, (godište 10; broj 4; 1940.) Stjepan Perčević objavljuje pjesmu drugačije tematike u odnosu na Sesticu, u kojoj djeca mogu izvući pouku na primjeru dječaka Janka, pod naslovom Neposlušni Janko:

Tri je dana na brdašcu sanjkao se Janko; a majka ga često zvala: Dost je, nevaljanko!	I još k tome zrak je hladan otvorenih diho usta, ne sluteći o bolesti, koju nosi magla gusta.	Sretna majka govori mu kako treba da se vlada: ponajviše s neposluha u životu čovjek strada.
--	--	---

Ali on to ni da čuje, drage su mu saonice, on ni vjetar ne osjeća na crveno mlado lice.	Danas eno osam dana ozdravila što su pluća. kao kroz san još se sjeća Neposluha – glava vruća.
--	---

Nadalje, u časopisu *Vrtić* objavljeno je nekoliko priča u godištima koje sam obuhvatila, a to su: „Nove hlače“ (*Vrtić*, 1:1935:7-9) i „Djeca Sunce“ autorice Teta Mire (*Vrtić*, 1:1935:11-

12) priča u nastavcima „Tri bjegunca“ (*Vrtić*, 1:1931:58-60), „Anđeoska livada“, i pripovijetka „Dva dječaka“ autora Josipa Staškovjana, koju u nastavku citiram:

„Živjela jednom dva druga. Nikad se nisu razdvajali. Jedan je bio pametan i pažljiv, a drugi luda i hvalisav. Obadvojica su voljeli jagode. Svake nedjelje poslije ručka išli bi u obližnju šumu i ondje brali jagode. U šumi je žuborio potočić, preko kojega je bio mali mostić. Jedne nedjelje i opet pođoše u jagode. Kad dođoše do potoka, mostića nije tamo bilo, a oni su morali preko njega preći, pa da dođu do jagoda. Pogledaše na lijevu stranu niz potočić, ne bi li gdje mogli naći použe mjesto, da ga preskoče, ali ne vidješe ništa osim jedne grede, preko koje je jedan čovjek maločas prešao. Kad dođoše dolje, prvi, pametniji pažljivo pređe preko grede. Kad je prešao reče mu drugi smijući se: Strašljivico! Miliš kao mrav! Pogledaj samo kako se prelazi! U to se zaleti, ali jao! Jednom nogom stade na kraj grede, greda se izvrmu, a on pade u vodu i poče se daviti. Ali njegov vjerni drug je sve to vidio, skoči u nabujali potočić i spasi druga. Ko se hvali, sam se kvari“! (*Vrtić*, 1:1939:23).

Iz ove pripovijetke, može se izvući vrlo važna pouka kako se ne smije podrugivati drugim osobama jer kasnije mogu biti ružne posljedice. Prikazuje pouku o opasnosti hvalisanja i važnosti prijateljstva i odanosti. Također, kroz akciju i likove, autor prenosi poruku o skromnosti, hrabrosti i rizicima nepromišljenog ponašanja.

U časopisu *Vrtić*, (godište 1; broj 1; 1931.) Teta Marija objavljuje mali igrokaz „Bijele ruže“ u čast svete Terezije od Maloga Isusa. Glavni likovi su majka, Pavica, njezina kći, Milena, Pavičina sestrična i anđeli. U istom broju i ista autorica objavljuje još jedan igrokaz za djecu pod naslovom „U Terezijinom domu“ u kojem su glavni likovi Baka, Slavka, njezina unuka, Ružica, Zorka, Milica, djevojčice, Anđelci, djeca i prolaznici. U istom broju časopisa objavljuje se božićni igrokaz za djecu osnovne škole u dva čina pod naslovom „Dobra djeca“, glavni likovi su: baka, gospođa Marić, njezina kći, Marica, Živko, Branko, Olgica su djeca gospođe Marić, Katica, Vlado, Željka, Ljubica, Žarko, Mirko su djeca bakinih sinova odnosno braće gospođe Marić. U broju 1, za godinu 1935., objavljuje se igrokaz „Prva točka“ u rubrici Mala pozornica, slika u jednom činu.

U časopisu *Vrtić*, (godište 10: broj 4: 1940.) objavljena je božićna legenda „Betlehemske čoban“, autora Ivana Evandelistu Šarića, koja govori o dobrom čovjeku koji je tražio malo vatre za svoju ženu i tek rođenog sina, te naposljetku nailazi na starog čobana: „Prijatelju, pomoz mi! Daj mi malo vatre! Žena mi je baš malo prije rodila sina, tamo u onoj štalici, pa moram da naložim malo vatre, da ugrijem i nju i sinčića u toj studenoj noći. I stari čoban, kad je to sve na

svoje oči vidio; kad je vidio, da su mu psi ostali nijemi, i nijesu se mogli maknuti s mjesta; kad je vidio, kako mu se štap zaustavio u zraku, i kako mu probuđene ovce ostadoše posve mirne; kad to sve stari Betlehemske čobanin vidi, onda je, makar i preko volje progovorio čovjeku tuđinu: Pa dobro. dobar čovječe! Uzmi slobodno vatre koliko ti treba“! Znatiželjni stari čoban pođe za njim i ugleda: „I u taj čas otvorile su se oči starome Betlehemske čobanu. I on je ugledao oko sebe, u štalici, bijele Anđele Božje. I čuo je divnu pjesmu anđeosku u slavu Bogu na visini. Bogu, koji je, eto, poslao grješnomu i bijednomu svijetu žuđenoga Mesiju“.

U broju 1, za godinu 1939. u časopisu *Vrtić*, autor Tomislav Kolb objavljuje crtice u istom broju i godištu:

I. „Uskim ulicama Banjaluke vozi se na biciklu mali dječak. Pred nekim visokim plotom siđe s bicikla, otvori vrata na plotu i, gurajući kraj sebe bicikl, uđe unutra. Ušao je u igralište tenisa. Bicikl položi u travu. U jednom kutu igrališta kartala se dva časnika. Na klupi podalje od vratiju, sjedi neki čovjek u generalskoj uniformi. Kad je opazio dječaka, ustane i pođe prema njemu. Dječak salutira, a general se nasmiješi i odzdravi. Ivica, dobro što si došao! Baš mi treba drug za igru. I igra je započela. Duskora i časnici u kutu primijetiše da je netko došao i počеше promatrati igru. Tko je taj mali dječak? zapita jedan. To je Ivica, sin glavarana stanice Merza. Tko bi mislio da tako malen dječak zna igrati tenis. Ta jedva je nešto veći od mreže. Kako je samo brz! A i jak je! To je čudo od djeteta! I časnici se nastaviše kartati sveudilj promatrajući i diveći se Ivici, tom čudu od djeteta“.

U časopisu *Vrtić* objavljena je basna „Škrta gavrana“ u broju 1, za godinu 1935., koju je priredio Braco Nobika, a ilustrirao W. Neugebauer. Za primjer basne, prikazati će se dio basne „Škrta gavrana“:

„U šumskom zakutku živio je neki gavrana koji je bio tako škrt da je stalno sjedio samo na jednoj nozi, da drugu što dulje uščuva. Jalan i pakostan škiljo je jednoć sa svoje grane na nekog jazavca koji je gomilao žitno zrnje, da ga zatim dovuče u svoj podzemni stan“. ... Ostali gavrana bacaju ljutite poglede na njega, odavna su već primijetili da ih stari škrtac nije pozivao, kada je našao kakav zalogaj, i da je, svejedno, uvijek bio prvi koji je došao na njihove pozive. Zato su se sada srdili psovali ga. Nekoji osobito smioni zalijetali su se na njega, te mu izčerupali njegova neuredna pera. ... „Jednog jutra ležao je stari, škrti gavrana ispružen i hladan u snijegu. Striko zekonja proskakutao je kraj njega gundajući: Nisu mnogo izgubili s tim starim kradljivcem. Sebičnost se uvijek osvećuje“!

Poruka basne naglašava kako pohlepna i sebična ponašanja mogu završiti loše, te kako ljudi (ili ptice, u ovom slučaju) koji ne dijele s drugima i ne čine dobro, na kraju gube i sve što imaju. Sebičnost se uvijek na kraju kažnjava, kako u društvenom, tako i u osobnom životu.

4.4. Časopis Crnče

Crnče je bio mjesečnik posvećen katoličkoj mladeži, s naglaskom na misijske teme, što je bio i njegov podnaslov. Časopis se fokusirao na misijsko poslanje Crkve, s ciljem da informira o životu malih crnaca, skrene pažnju djece s negativnih utjecaja društva svojim korisnim i zabavnim štivom te ih usmjeri prema svijetu misija. (Batinić, 2004). Časopis *Crnče* koji je pokrenula Blažena Marija Terezija, imao je značajnu ulogu u razvijanju katoličkih vrijednosti i obrazovanja mladih čitatelja. Izlazio je od 1930. do 1940. godine, te je pružao sadržaje koji su obuhvaćali religijske, kulturne i obrazovne teme. Časopis je nastojao informirati i inspirirati čitatelje, posebice mlade, kroz članke, priče, pripovijesti misionara, pisma, opisi zemlje, ljudi i običaja u Africi, pjesmice i slike. Izdavala ga je Družba sv. Petra Klevera za afričke misije, a jedini urednik tijekom djelovanja časopisa bio je Aleksandar Gahs. Godišnja pretplata iznosila je 7 dinara, a izlazio je jednom mjesečno na 11 stranih jezika: hrvatski, slovenski, poljski, češki, francuski, talijanski, španjolski, engleski, mađarski i katalonski

Različitim rubrikama, časopis je objavljivao vijesti o iskustvima misionara, odanosti, požrtvornosti te životu malih crnaca.

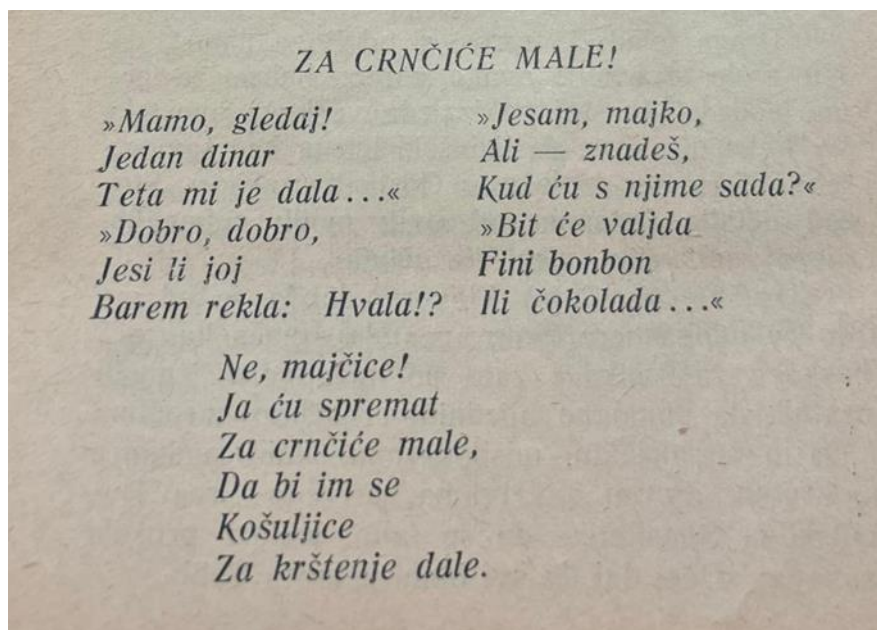
4.4.1. Rubrike

Struktura časopisa *Crnče* bila je organizirana tako da je na početku bila rubrika Sadržaj u kojem je bio popis svih crtica i pripovijesti, koje bi bile u nastavcima, zgoda i nezgoda malih crnčića, te rubrika koja je bila namijenjena za obraćanje urednika čitateljima, iako kroz cijeli časopis misionari se obraćaju čitateljima da misle na malu braću crnce, rubrike „Nagrada“ i „Potpuni oprost“. Nova rubrika koja se pojavljuje je „Crnčekova pošta“. U drugom dijelu časopisa bile bi kratke pripovijesti, zagonetke koje su u počecima bile u vrlo malom broju, no s vremenom se proširuju, te rubrike koje su se u manjoj mjeri mijenjale tijekom izlaženja.

Rubrika „Sadržaj“: Katolička mladeži. – Za crnčiće male. – Sve. Petar Klaver. – Kako crnčići mole „Vjerovanje“ na Kisi jeziku. – Kažnjeni neposluh. – Ja marljivo molim, onda lakše podnašam boli. – Želja crnog pastirčeta za naukom. – Povijest male Marije, koja je vrlo željela postati glasovitom. – Iz sirotišta u Amporibo. – Crnačke sabirne škrabice. – Dječice,

molimo! – Zagonetke. – Najbolje koplje. Iz ovoga možemo vidjeti kako je časopis broja 1., 1930.- te godine sadržajem manji u odnosu na časopis iz broja 10., 1938./39.- te godine koji sadrži 58 pripovijesti, 18 pjesmica, 8 stavki pod Razno i veliki broj slika.

U rubrici „Katolička mladeži“, urednik se obraća malim čitateljima: „Crnče je evo stiglo kao odvjetnik malih afričkih crnčića i crnica, kuca na vaša vrata i moli, da ga rado primite. Otvorite Vaša mlada srca i poslušajte što vam *Crnče* pripovijeda o svojoj domaji, koja još čami u okovima krivovjerja. *Crnče* će vam donijeti mnogo lijepih crtica i pripovijesti iz pera afričkih misionara i misionarki, koje će vaša mlada srca uputiti u lijepi misijski rad i po kojemu ćete postati pravi apostoli vaše crne braće i sestrice. Brzo ćete zavoljeti ove male Crnčiće čokoladne boje, ove kudrave glavice sa bijelim zubima kao snijeg. Na posao draga mladeži, pretplati se na *Crnče* i nađi mu još mnogo novih prijatelja, da tako postaneš: apostol i misionar tvoje bijedne crne braće“! (*Crnče*, 1:1930: 2-3).

Slika broj 6.: Pjesma

Iz kratke lirske pjesmice možemo primijetiti kako su djeca naučena vrijednostima dobrih djela. Oni nesebično dijele i brinu se o malim crncima te se odriču svojih mogućnosti. Prednost časopisa bila je razvoj emocionalnih vještina kod djece, kao i poticanje empatije i brigu za drugu djecu. Kroz slike, priče i pripovijesti, djeca su imala priliku učiti o različitim situacijama koje su ih poticale na razmišljanje o potrebama drugih i koliko zapravo imaju oni u odnosu na male crnčiće. Također, razvijanje pozitivnog stava prema suradnji i podršci, što je ključno za izgradnju međuljudskih odnosa.

Rubrika „Nagrada“ odnosila se na one, koji nađu nove pretplatnike za *Crnče*, a ovo su nagrade: Za jednog pretplatnika, litanije sv. Petra Klavera ili Majke dobrog Savjeta; Za dva pretplatnika, lijepu sliku u veličini „Crnčeta“; Za pet pretplatnika, 1 seriju misijskih razglednica; Za deset pretplatnika, lijepu veću sliku Majke dobrog Savjeta ili sv. Petra Klavera; Za dvadeset pretplatnika, blagoslovnu sliku sv. Oca. Rubrika Potpuni oprost odnosila se na sve članove Družbe sv. Petra Klavera, uz uvjete. A uvjeti su: Dostojno primanje svetih sakramenata (ispovijed i sv. Pričest), pohod crkve i molitva na nakanu sv. Oca. Rubrika "Crnčekova pošta" je omogućila malim crncima da se obraćaju svojim dobrotvorima i pretplatnicima koji su podržavali njihov rad. Kroz ovu rubriku, djeca su mogla izražavati svoje osjećaje, misli i zahvalnosti prema onima koji su im pružili pomoć, bilo kroz donacije ili druge oblike potpore.

Primjer „Crnčekova pošta“ : Primošten (kod Šibenika),. Prijatelji moji bijeli od srca me baš veseli, što Vas tako mnogo ma, koje život naš zanima. Isus mali nek' Vam plati - prijatelji moji zlati! D. Svetec iz K. Đurice, je li istina, da Ti već držiš „Crnče“? Zar vi, bijela djeca tako rano znate čitati ... u šestoj godini?... Kod nas ni veliki ljudi ne poznaju slova. Tebi zacijelo čita dobra mamica. Kako si sretan! Mi imamo samo vlč. Oca misijonara, koji nam priča o Malome Isusu, ali on može samo rijetko kada doći, jer ima tako mnogo posla. Ne bi li Ti, Đurice došao k nama, kad budeš velik, kad već sada toliko voliš male crnčiće.. Katica K. iz Sunje. Kako su nam dragi naši mali bijeli dobrotvori, koji nastoje, da što prije pošalju pretplatu za „Crnče“. To je glasnik nas malenih ubogih crnčića, koji nam mnogo pomogne, jer moli za nas lijetajući na sve strane, da srca bijelih ljudi na samilost prema nama gane. I kod Tebe našao je dobro utočište. Baš Ti hvala, seko mala! (*Crnče*, 4:1932:65).

Rubrika „Zagonetke“ je bila izvor opuštanja i zabave na kraju svakog godišta časopisa. U početku je sadržavala jednu do dvije vrste zagonetki, koje su čitateljima pružale kreativno razmišljanje i zabavu. S vremenom kako je časopis napredovao, postajao je sve popularniji pa se i opseg zagonetki povećavao što je časopis učinilo još privlačnijim. Mali čitatelji su sa nestrpljenjem iščekivali svako novo izdanje, jer je rješavanje zagonetki pružalo priliku za bijeg od svakodnevnice i uživanje u različitim vrstama zagonetki. Uredništvo je nagrađivalo one koji bi riješili sve zagonetke do zadanog vremenskog roka.

U časopisu *Crnče* pjesme koje su objavljene uglavnom su bile nepoznatog autora ili potpisane pseudonimima, autora koji nisu htjeli otkriti svoj identitet, te na taj način čitatelji su se mogli usredotočiti samo na tekst bez utjecaja autora. Pjesmice koje su objavljene u broju 10, za godinu 1934.: „Spasitelju mili“, „Dobri mali Pero voli u misijskoj školi biti“, „Marijino prikazanje u hramu“, „Tužno zvoni na misiji zvonice“, „Crnčekov rupčićak“, „Alleluja!“, „O

Marijo svih milosti puna, „Svijećnica“, „Isus dohaja z lepega raja“, „Prikaži za duše vjerne“, „Za blagdan Srca Isusova“, sve navedene pjesmice su nepoznatog autora, osim sljedeće navedene pjesme: „Zdravo Marijo!“ autor M.K.

Primjerice, u broju 4, za godinu 1932. objavljena je pjesma nepoznatog autora, u uvodnom dijelu pod naslovom Noć:

<i>Na nebu zlatnih zvijezdica</i>	<i>Gle milijuni ovčica</i>
<i>tihani dršće sjaj</i>	<i>po cijeloj zemlji toj</i>
<i>i anđeli ostavljaju</i>	<i>u sjeni smrti lutaju</i>
<i>svoj lijepi vječni raj...</i>	<i>ne poznaju glas tvoj...</i>
<i>U bethlemskoj štalici</i>	<i>O smiluj im se Isuse</i>
<i>gle rodi nam se Spas,</i>	<i>čuj smjerne molbe glas:</i>
<i>Božansko sveto Djetešće</i>	<i>i bijelima i crnima</i>
<i>u blažen, sretni čas...</i>	<i>ah, svima budi spas!</i>

Stihovi opisuju mirnu i božansku ljepotu noći u kojoj se rodio Isus. Autor se obraća Isusu, moleći ga da se smiluje svima, bez obzira na boju kože, i da donese spasenje. U tom kontekstu, rođenje Isusa u betlehemske štalice predstavlja novi početak i nadu za cijelo čovječanstvo — poruku koja obuhvaća sve ljude, bez obzira na njihove razlike.

U broju 4, za godinu 1933. objavljena je pjesma „Za crnčice male“ nepoznatog autora:

<i>Mamo, gledaj!</i>	<i>Jesam, majko,</i>
<i>Jedan dinar</i>	<i>Ali znadeš,</i>
<i>Teta mi je dala...</i>	<i>Kud ću s njime sada?</i>
<i>Dobro, dobro,</i>	<i>Bit će valjda</i>
<i>Jesi li joj</i>	<i>Fini bonbon</i>
<i>Barem rekla: Hvala!?</i>	<i>Ili čokolada..</i>

Ne, majčice!

Ja ću spremat

Za crnčiće male,

Da bi im se Košuljice

Za krštenje dale.

Iz kratke pjesmice možemo primijetiti kako su djeca naučena vrijednostima dobrih djela. Oni nesebično dijele i brinu se o malim crncima te se odriču svojih mogućnosti. Prednost časopisa bila je razvoj emocionalnih vještina kod djece, kao i poticanje empatije i brigu za drugu djecu. Kroz slike, priče i pripovijesti, djeca su imala priliku učiti o različitim situacijama koje su ih poticale na razmišljanje o potrebama drugih i koliko zapravo imaju oni u odnosu na male crnčiće. Također, razvijanje pozitivnog stava prema suradnji i podršci, što je ključno za izgradnju međuljudskih odnosa.

U časopisu *Crnče* (godište 3: broj 4: 1933.) objavljene su priče; „Maričina grlica“ u nastavcima autorice Marije Terezije Ledochowske, malgaška priča „Kukuriku“ koju pripovijeda včl. Otac Gaston, a u broju 10, za godinu 1939. objavljena je priča „Pastirče Ljudevit“ od misionarke S. Kristina.

Malgaška priča „Kukuriku“ (godište 9: broj 10: 1939.):

„Jednoga petka oko 8 sati navečer dragi je Bog držao mali govor svi- ma životinjama. Pijetao i koka su zakasnili... i zaslužili su da budu kažnjeni. Dragi Bog im reče: Vi imate krila, ali ne možete letjeti... - Pijetao zamoli dragoga Boga, da mu dade iglu, da može sašiti krila sebi i kokici. Imam samo jednu šivanku, odgovori dragi Bog, no rado ti je dajem... Ali nemoj je izgubiti, jer ne možeš dobiti drugu... Pijetao odskakuta po stepenicama velikih ljestava, a kad je stupio na zadnju, on nespretno otvori kljun i igla mu pade na zemlju... Što da činim? Zaviče pijetao, izgubio sam iglu!... E, traži je... glasio je odgovor. Pijetao i koka započnu čeprkati i još danas pijetao uvijek više: kukuriku! kukuriku! što pomalgaški znači: Nijesam je našao, nijesam je našao“!..

Naime, u časopisu *Crnče* u godištima koje sam pretraživala, nisam pronašla pripovijetke, ali sam (godište 3; broj 4; 1933.) pronašla obavijest urednika kako na godinu počinje izlaziti lijepa pripovijetka „Stanko i njegov anđeo“ u nastavcima.

5. ZAKLJUČAK

Iako, hrvatska dječja književnost nije imala snažan i uočljiv razvoj na samom početku, u proteklih gotovo dva stoljeća stvorila je brojne uspješne dječje pisce čija se djela i dalje s velikom radošću čitaju. Njihove priče često nose univerzalne poruke i teme koje su djeci i danas bliske, što dokazuje značaj i trajnost hrvatske dječje književnosti. S druge strane mnoga razdoblja u dječjoj književnoj povijesti ostala su nedovoljno istražena, a mnoge književne pojavnosti i opusi neprimijećeni i na marginama književne produkcije promatranog razdoblja. Razmatranje manje poznatih autora i djela iz ranijih vremena moglo bi dodatno obogatiti naše razumijevanje ovog književnog kanona i dati novu dimenziju njegovom razvoju. Prije Prvog svjetskog rata, hrvatska dječja književnost doživjela je procvat, zahvaljujući značajnim autoricama kao što su Jagoda Truhelka i Ivana Brlić-Mažuranić. Zajedno, Truhelka i Brlić-Mažuranić postavile su temelje za razvoj i daljnji uspjeh hrvatske dječje književnosti, otvarajući vrata novim autorima i djelima koja su dolazila nakon njih. Nakon navedenih autorica, tridesete godine 20. stoljeća obilježavaju sukob fantastične i realistične orijentacije u dječjoj književnosti koji nam je omogućio današnju sliku tridesetih godina 20. stoljeća u kojoj je glavna ličnost Mato Lovrak i njegova socijalno angažirana književnost. S druge strane u potpunosti je zanemarena produkcija dječje katoličke književnosti u tom razdoblju, a kao što smo vidjeli upravo tada vjerska produkcija doživljava svoj procvat, pa i vrhunac.

Hrvatski dječji časopisi pojavljuju se u razdoblju nedostatka dječjih knjiga, čime doprinose razvoju hrvatske dječje književnosti. Tijekom ranih desetljeća 20. stoljeća, posebno u razdoblju između dva svjetska rata, dječji časopisi postaju važan izvor informacija, zabave i obrazovanja za mlade čitatelje. Svrha ovog rada je ukazati na značaj časopisa za djecu, a posebno religijskih dječjih časopisa, zbog njihove uloge u oblikovanju vrijednosti, običaja i moralnih načela kod djece, kao i njihovog utjecaja na odgoj i sudjelovanje u razvoju osobnosti mladih ljudi. Dječji časopisi nude širok spektar sadržaja, od priča i stripova do igara i zanimljivosti iz svijeta znanosti, prirode i umjetnosti. Na taj način, oni ne samo da zabavljaju već i potiču djecu na razmišljanje i istraživanje. Osobito su važnu ulogu imali dječji katolički časopisi, koji se bave duhovnim vrijednostima i etičkim pitanjima te nude odgovore na mnoga pitanja koja djeca postavljaju o svijetu oko sebe. Ovi časopisi ne samo da poučavaju djecu o vjerskim običajima i tradicijama, već i usmjeravaju njihovo moralno ponašanje i način razmišljanja. Na taj način, oni omogućuju djeci da razviju osjećaj pripadnosti i zajedništva, kao i dublje razumijevanje moralnih dilema i životnih izbora. No, časopisi svjedoče i o snažnoj vjerskoj produkciji za djecu, čime potvrđuju tematsku raznolikost i kompleksnost hrvatske dječje književnosti 1930-

ih godina, ujedno potvrđujući postavljenu tezu Sanje Lovrić Kralj i Berislava Majhuta da predodžba 1930-ih kao Lovrakova razdoblja više nije održiva. Prema riječima spomenute autorice, pojava Lovraka bez sumnje predstavlja izuzetno značajan doprinos hrvatskoj dječjoj književnosti. Ipak, suvremena reprezentacija cijelog tog razdoblja, oblikovana ideološkim promjenama nakon Drugog svjetskog rata, iskrivljuje našu percepciju tridesetih godina. S druge strane, katolička književnost 1930-ih godina nažalost nije pronašla mjesto u književnom kanonu, usprkos svojoj bogatoj produkciji. Iako poneki prilozi koje smo pronašli u istraživanim godištim časopisa nemaju značajnije estetske vrijednosti, svakako su zanimljiv pokazatelj tendencija u dječjoj književnosti 1930-ih godina. S druge strane brojni autori koji su se pomalo tendenciozno priklonili pisanju katoličke dječje književnosti, poput Jagode Truhelke, Side Košutić, Štefe Jurkić i drugih autora, ostaju na marginama u novim državnim okvirima koje nastupa nakon 1945. godine, što je svakako poticaj za restrukturiranje kanona dječje književnosti 1930-ih godina. U istraživanju se željelo potvrditi da hrvatski dječji časopisi, a posebno dječji religijski časopisi, igraju ključnu ulogu u obrazovanju i odgoju djece, ali i u formiranju njihova nacionalnog i vjerskog identiteta. Treba istaknuti njihovu ulogu i u vremenu kada su dječje knjige bile oskudne. Dječji časopisi su poslužili kao važan most između zabave i obrazovanja, ostavljajući značajan pečat na generacije mladih čitatelja.

6. LITERATURA

- Batinić, Š. (2004.) *Zabava i pouka dobroj djeci i mladeži*. Zagreb: Hrvatski školski muzej.
- Majhut, B. (2022). *Hrvatska dječja književnost okreće novi list*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Majhut, B., Lovrić Kralj S. (2020). *Oko hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Majhut, B. (2013). “Bijela područja i crne rupe povijesti hrvatske dječje književnosti”. *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 311–328.
- Majhut, B. 2015. “Treba li nam nova povijest hrvatske dječje književnosti?”. *Fluminensia* 27, 1: 189–202.
- Crnković, M. (1972). Sto (i nešto) godina hrvatske dječje književnosti. *Umjetnost i dijete*, 3 (18), 5-21. Pribavljeno 23.09.2024.
- Crnković, M., Težak D. (2002.) *Povijest hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Znanje.
- Detoni-Dujmić, D. (1998). *Ljepša polovica književnosti*. Zagreb: MH.
- Frangš, I. (1987). *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb – Ljubljana: NZMH – Cankarjeva založba.
- Grgec, P. (1935.) „Na goru Gospodnju“. Zagreb.
- Hranjec, S. (1998). *Hrvatski dječji roman*. Zagreb: Znanje.
- Hranjec, S. (2003). *Kršćanska izvorišta dječje književnosti*. Zagreb: Alfa.
- Svensson, Jón Stefán. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 8.10.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/svensson-jon-stefan>.
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 29.5.2024.
- Hoblaj, A. (2005.) *Anđeo čuvar*, mjesečnik za djecu i mladež u prvoj polovini 20. stoljeća. Doprinos religioznom odgoju u kontekstu općeg odgoja i obrazovanja, preuzeto sa: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=14178, dana: 12.08.2024.
- Hrvatska književna enciklopedija – 2 Gl – Ma. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2010.

Barbarić, M. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 7.10.2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/barbaric-mladen>.

Ivon K. (2023.) *Jagoda Truhelka – poetika na margini*. Naklada Ljevak. Zagreb.

Jakulj, I. (2015.) Pravni položaj Katoličke Crkve u Republici Hrvatskoj, preuzeto sa <https://hrcak.srce.hr/147640>, dana 06.08.2024.

Javor, R. (2010.) Časopisi za djecu i mladež. *Zbornik u povodu 60. obljetnice odjela za djecu i mladež gradske knjižnice*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

Lovrić Kralj, S. (2014.) *Paradigme tridesetih godina 20. stoljeća u hrvatskoj dječjoj književnosti*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Lovrić Kralj, S. (2015.) *Stvaranje tridesetih nakon 1945: Lovrakovo doba*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Lončarević, V. (2005.) *Književnost i hrvatski katolički pokret*. Zagreb: Alfa d.d.

Pašagić, B. (2003.) *Hrvatski dječji časopisi od 1864. do 1950. godine*. Zagreb: Udruga umjetnika „August Šenoa“

Pašagić B. (1998.) Tipologija hrvatske dječje proze u časopisima za djecu od 1864. do 1950. Doktorska disertacija. Zagreb.

Ranka, J. (2010.) *Časopisi za djecu i mladež*. Knjižnice grada Zagreba.

Šicel, M. (1978.) *Književnost moderne*. Zagreb: Liber – Mladost.

Šicel, M. (2009.) *Povijest hrvatske književnosti XX. stoljeća. Knjiga V. Razdoblje sintetičkog realizma (1928 – 1941)*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Zalar, I. (1983.) *Dječji roman u hrvatskoj književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Zima, D. (2011.) *Kraći ljudi. Povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu*. Zagreb: Školska knjiga.

Prilog 1.

Popis godišta časopisa *Anđeo čuvar*:

Anđeo čuvar (1930-1931)

Anđeo čuvar (1932- 1933)

Anđeo čuvar (1933-1934)

Anđeo čuvar (1934-1935)

Anđeo čuvar (1935-1936)

Anđeo čuvar (1936-1937)

Anđeo čuvar (1937-1938)

Anđeo čuvar (1938-1939)

Prilog 2.

Popis godišta časopisa *Mladost*:

Mladost (1930) 11

Mladost (1931) 9-10

Prilog 3.

Popis godišta lista *Katolička štampa*:

Katolička štampa 1 (1932) 1

Katolička štampa 1 (1932) 2

Prilog 4.

Popis godišta časopisa *Crnče*:

Časopis *Crnče* 1 (1930) 1

Časopis *Crnče* 1 (1931) 9

Časopis *Crnče* 3 (1932) 4

Časopis *Crnče* 4 (1934) 10

Časopis *Crnče* 9 (1938/1939) 10

Prilog 5.

Popis godišta časopisa *Vrtić*:

Časopis *Vrtić* 1 (1931/ 1933) 1

Časopis *Vrtić* 1 (1931) 2

Časopis *Vrtić* 1 (1932) 8-9

Časopis *Vrtić* 1 (1932) 10

Časopis *Vrtić* 5 (1935/ 1937) 1

Časopis *Vrtić* 9 (1939) 1

Časopis *Vrtić* 10 (1940) 4